

Neokonzervativizam u Sjedinjenim Američkim Državama

Kačmarčik, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:167023>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-09**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Preddiplomski jednopredmetni studij povijesti

Ivan Kačmarčik

Neokonzervatizam u Sjedinjenim Američkim Državama

Završni rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest
Preddiplomski jednopredmetni studiji povijesti

NEOKONZERVATIZAM U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Završni rad

Student/ica:

Ivan Kačmarčik

Mentor/ica:

Doc. Dr. Sc. Branko Kasalo

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Ivan Kačmarčik, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom Neokonzervatizam u Sjedinjenim Američkim Državama rezultat mogea vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogea rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogea rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Što je neokonzervatizam?	2
2.1 Američka tradicija liberalizma	3
2.2 Konzervatizam ili Neokonzervatizam?.....	5
3. Razvoj Neokonzervatizma	6
3.1. Hladni rat.....	8
3.2 Uspon neokonzervatizma u SAD-u	9
3.3 Neokonzervatizam i vojska	11
4. Unutarnja politika	13
5. Vanjska politika	14
5.1 Vojna Intervencija	17
5.2 Uspostava hegemonije preko vojne intervencije	19
6. Neokonzervatizam u Bushovoj administraciji	20
6.1 Odgovor na napad 11. rujna i proglašenje rata protiv terorizma.....	22
6.2 Intervencija SAD-a u Afganistanu	25
7. Rat u Iraku	26
7.1 Oružje za masovno uništenje	27
8. Neokonzervativna doktrina i Izrael	29
9. Neokonzervatizam i Iran.....	30
10. Neokonzervativci i Sirija	33
11. Neokonzervativci i Kina	35
12. Zaključak.....	37
13. Sažetak	38
14. Summary	38
15. Popis literature.....	39

1. Uvod

U ovom radu objasnit će se pojam neokonzervatizma te kako je politika tog smjera imala utjecaja na povijesne promjene. U prvom dijelu rada govori se o nastanku neokonzervatizma kao ideologije, filozofije te kasnije političkog pokreta unutar Sjedinjenih Američkih Država. Objasnit će se kontekst njegovog postanka i stupanja na političku scenu. U povijesnom kontekstu on će se najviše manifestirati tijekom administracije George W. Busha, ali i prije u periodu Hladnog rata. Velika pozornost će se posvetiti ideji hegemonije koja je jedna od pokretača neokonzervativnog razmišljanja. Hegemonija se definira kao dominacija jedne države koja posjeduje toliku moć da nadmašuje sve ostale u sustavu. Nijedna druga država nema vojnu sposobnost koja bi predstavljala značajan izazov. Ova definicija implicira kontrolu nad važnim materijalnim resursima u međunarodnom poretku. U osamdesetim godinama 20. stoljeća se ideja SAD-a kao hegemonu širi u političkim krugovima, predstavljajući SAD kao globalnog lidera koji potiče suradnju.

Nadalje, rad će se osvrnuti i na vojsku. Neokonzervativci zagovaraju održavanje značajne vojne nadmoćnosti SAD-a, naglašavajući potrebu za inovacijama, istraživanjem i razvojem koristeći se njome kao osloncem čvrste vanjske politike. Vojna moć ne služi samo odvratanju, već je ključni instrument vanjske politike, koristeći se za postizanje ciljeva izvan vojnog područja, poput izgradnje nacija i promjene režima. Neokonzervativizam zagovara svoj program nacionalnog interesa, prema kojem neokonzervativci, temelje sveobuhvatno tumačenje kulturnog i moralnog blagostanja liberalnog poretka.

Dotaknuti će se razlika klasičnog konzervatizma koji je postavio temelje za neokonzervativizam, i razlike u pristupima modernosti, utilitarizmu i međunarodnoj ulozi SAD-a. Nakon što se opiše stanje unutarnje politike, kroz primjene neokonzervativnih doktrina dolazi se do slike neokonzervativne vanjske politike, koja je zapravo središte ovog rada. Zaključno će se analizirati neokonzervativizam u kontekstu današnjice te je li on opstao u svom izvornom obliku.

U pisanju ovog rada važna je nekolicina autora koje je potrebno uvodno istaknuti jer su teoretskim uvidima uvelike pomogli u oblikovanju teme: Lakshana Mahabirin, *A Neoconservative Theory of International Politics?* čije su informacije o vanjskoj političkoj doktrini bile od velike pomoći, te rad Hende Catherine Gillian Spence *The influence of neoconservatism on US foreign policy debates during the Obama administration* i rad Zane

Larwood *The Neoconservative Theory of International Politics*. Bogati sadržajem ne samo međunarodne politike koja seže do danas nego i povijesnim kontekstom neokonzervativnog pokreta.

2. Što je neokonzervativizam?

Dominantna tema unutar neokonzervativne škole mišljenja koja se tiče međunarodne politike vrti se oko nedvosmislene sklonosti ideji hegemonu. U temelju tog razmišljanja je ideja kako nijedna druga država ne posjeduje vojnu sposobnost da predstavlja značajan izazov. U osamdesetim godinama 20. stoljeća proširuje se ovaj pojam, konceptualizirajući hegemonu kao globalnog vođu koji oblikuje i potiče suradnju. Sjedinjene Države uspostavile su svjetski poredak koji karakteriziraju slobodno tržište i multilateralna suradnja, potkrijepljena njihovom vojnom snagom.¹ Neokonzervativna vizija američke hegemonije dobila je zamah 1990-ih s povećanim žarom i samopouzdanjem. Osobe poput Krauthammera², Kagana³ i Kristola⁴ proglasili su Sjedinjene Države Unipolom, drugim riječima silu koja ima sposobnost, ali i dužnost očuvanja reda u demokratskom svijetu. Dva sveobuhvatna cilja temelj su težnje za hegemonijom: strateški cilj, gdje SAD nadzire siguran, stabilan i ekonomski prosperitetan svijet, i moralni ili ideološki cilj, gdje SAD predsjeda svijetom u kojem njegove vrijednosti napreduju. Ovi ciljevi, strateški i moralni, nadopunjuju se kroz neokonzervativnu viziju hegemonije i svjetske moći. Neokonzervativci predviđaju da SAD igra ključnu ulogu u održavanju globalnog reda, mira i prosperiteta kako bi se postigli strateški i ideološki ciljevi.⁵

Definirajući američku hegemoniju, kao vođu s nadmoćnim utjecajem i autoritetom nad svim ostalima u svojoj domeni. Neokonzervativci vide SAD kao upravitelja međunarodnog sustava, koji podržava norme i osigurava ukupnu stabilnost sustava. Ovaj spoj nematerijalne

¹ Lakshana Mahabir, 2018., str. 24.

² Charles Krauthammer (1950.-2018.) bio je američki politički kolumnist. Umjereni liberal koji je postao neovisni konzervativac kao politički stručnjak, Krauthammer je osvojio Pulitzerovu nagradu za svoje kolumne u *The Washington Postu*. Bio je pisac govora za potpredsjednika Waltera Mondalea 1980., pomogao je u planiranju psihijatrijskih istraživanja za 36. predsjednika SAD-a Jimmy Cartera.

³ Robert Kagan (1958.), američki neokonzervativni znanstvenik. Kritičar je vanjske politike SAD-a i vodeći zagovornik liberalnog intervencionizma Kagan je bio savjetnik za vanjsku politiku republikanskih predsjedničkih kandidata SAD-a, kao i demokratskih administracija putem Odbora za vanjsku politiku.

⁴ Irving Kristol, (1920 – 2009), bio je jedan od najutjecajnijih pisaca, urednika i političkih komentatora u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. Pripisuju mu se zasluge “za pomoć u transformaciji političkog krajolika Sjedinjenih Država u kasnom 20. stoljeću” (*The Telegraph of London*), i za „definiranje modernog konzervativizma“ (*The New York Times*).

⁵ Lakshana Mahabir, 2018, str. 25.-26.

moći, koja obuhvaća političku i ekonomsku ideologiju, dominaciju u međunarodnim organizacijama, kulturi i zapadnim normama, s materijalnom moći, uključujući sofisticiranu vojsku, nuklearno oružje i snažno gospodarstvo, čini temelj za veliki dio neokonzervativne misli o SAD-u i njegovim globalnim izgledima. Osim globalne dominacije, neokonzervativci ponekad razmišljaju o regionalnim hegemonijama, zalažući se za kontrolu SAD-a u raznim strateškim dijelovima svijeta.⁶ Za neokonzervativce, hegemonija djeluje kao zaštita od sustavne nestabilnosti i sukoba, takve ideje nastale su na temelju lekcije iz destruktivnih posljedica dvaju svjetskih ratova. Oni tvrde da liberalni poredak, ili mreža država, ne može opstati bez povlađujućeg državnog vodstva, osobito u odsutnosti vođe, kao što se pokazalo prije Prvog svjetskog rata. Neokonzervativci tvrde da multi polarnost rađa sigurnosne dileme i stalne sukobe među državama.

Hegemonija se, prema neokonzervativcima, ne odnosi samo na opstanak jedne države, već se tiče cjelokupnog sustava u svjetskoj politici. Naglašavaju da država s golemom moći ima dužnost djelovati tamo gdje može, u ranim danima neokonzervativne misli, pojavila se ideja da je velika sila upletena u mrežu odgovornosti iz koje nema nade za bijeg. Neokonzervativci tvrde kako aktivno vodstvo ne samo da donosi sigurnosne prednosti, već je i moralna funkcija vladajuće moći. Ova međuigra strateških i sigurnosnih imperativa, zajedno s moralnim dužnostima, dosljedan je motiv u neokonzervativizmu od njegova početka do danas. Održavanje američke hegemonije zahtijeva aktivan angažman, za razliku od pasivnog uživanja u njezinoj moći. Neokonzervativci naglašavaju potrebu da se izbjegne rasipanje postignute pozicije sigurnosti i da se aktivno oblikuje buduće sigurnosno okruženje na način koji je povoljan za SAD i njegove vrijednosti.⁷

2.1 Američka tradicija liberalizma

Kroz svoju povijest, Sjedinjene Države bile su duboko prožete tradicijom liberalizma, koja je oblikovala njihov politički, društveni i ekonomski krajolik. Polazeći od prosvjetiteljskih ideala individualne slobode, jednakosti i demokracije, američki se liberalizam razvio u višestruki i otporni okvir koji nastavlja utjecati na vrijednosti i institucije nacije. U središtu američkog liberalizma leži posvećenost individualnim pravima i slobodama. Od proklamacije

⁶ IBID. str. 27.-29.

⁷ IBID. str. 30.-32.

„Deklaracije o neovisnosti“ da su „svi ljudi stvoreni jednaki“ do „Povelje o pravima“ koja propisuje slobodu govora, vjeroispovijesti i okupljanja, Sjedinjene Države su zastupale ideju da pojedinci posjeduju inherentna prava koja vlada mora štiti. Ovaj naglasak na autonomiji pojedinca poslužio je kao vodeći princip u razvoju američkog zakona i politike, oblikujući sve, od pokreta za građanska prava do rasprava o privatnosti i osobnoj autonomiji. Štoviše, američki liberalizam usko je povezan s konceptom ograničene vlade i konstitucionalizma. Nadahnuti djelima političkih filozofa poput Johna Lockeja i Montesquieua, ovi utemeljitelji osmislili su sustav vlasti s provjerama i ravnotežama kako bi spriječili koncentraciju moći i zaštitili individualne slobode. Ustav SAD-a, sa svojom podjelom ovlasti i nabrojanim pravima, odražava ovu predanost vladi koja je ograničena zakonom i odgovorna svojim građanima.

Ekonomski, liberalizam je odigrao presudnu ulogu u oblikovanju američkog kapitalističkog sustava. Ukorijenjen u vjeri u slobodna tržišta i privatno vlasništvo, američki liberalizam poticao je inovacije, poduzetništvo i gospodarski rast. Uspon industrijalizacije i širenje trgovine u 19. stoljeću bili su potaknuti liberalnim načelima ekonomske slobode i ograničene državne intervencije. Dok i dalje traju rasprave o ispravnoj ulozi vlade u reguliranju tržišta, temeljna načela liberalizma i dalje podupiru američku ekonomsku politiku i praksu.

Nadalje, američki liberalizam karakterizirala je njegova uključivost i prilagodljivost. Tijekom svoje povijesti, Sjedinjene Države su se borile s pitanjima socijalne pravde, jednakosti i različitosti, često suočene sa značajnim izazovima i proturječjima. Međutim, tradicija američkog liberalizma nije bez svojih kritičara i složenosti. Kritičari tvrde da naglasak liberalizma na individualizmu i tržišnim silama može dovesti do nejednakosti, društvene fragmentacije i izrabljivanja. Drugi se pitaju bavi li se liberalizam na odgovarajući način sustavnim nepravdama i strukturalnim nejednakostima, posebice onima koje su ukorijenjene u rasi, klasi i spolu. Ipak, tradicija liberalizma ostaje vitalna i trajna sila u američkoj politici i društvu. Njegova načela nastavljaju nadahnjivati pokrete za promjenu i napredak, dok njegov naglasak na razumu, toleranciji i pluralizmu pruža zajedničku osnovu za različite perspektive i identitete.

2.2 Konzervativizam ili Neokonzervativizam?

Klasični konzervativizam nedvojbeno je posijao sjeme iz kojega je iznikao neokonzervativizam, no bitno je uočiti razlike između ove dvije ideologije. Russell Kirk⁸ u djelu, *Novi konzervativac* revitalizira klasični konzervativizam iz Burkeove⁹ filozofije. Međutim, njegov se pothvat suočio s izazovima u Sjedinjenim Državama, naciji koja nije izgrađena na aristokraciji koju su implicitno podržavali klasični konzervativci. U roku od jednog desetljeća, neokonzervativizam će se pojaviti kao dinamična i privlačna alternativa klasičnom konzervativizmu.¹⁰

U srži konzervativnih pravaca leži pitanje kako se uhvatiti u koštac s modernošću. Tradicionalni konzervativizam osjeća duboku nelagodu prema modernosti, dok neokonzervativci, iako oprezni, pokazuju prihvatljivije stajalište. Klasični konzervativizam, ukorijenjen u Europi i Velikoj Britaniji, nosi poštovanje prema starom poretku, što neokonzervativci, koji se pojavljuju u SAD-u bez povijesti aristokracije, ne dijele. Bit neokonzervativizma leži u njegovoj prirodi okrenutoj budućnosti, koja se razlikuje od tendencija usmjerenih unatrag klasičnog konzervativizma.

Utilitarizam služi kao još jedna točka usporedbe između dviju ideologija. Dok se klasični konzervativizam snažno protivi utilitarističkim načelima projektiranja država i društava za maksimalnu učinkovitost, neokonzervativci s vremena na vrijeme izražavaju rezerve prema pristupima koji previše pojednostavljuju ljudsku prirodu. Irving Kristol kritizira matematički pristup ekonomiji, naglašavajući važnost individualnih motivacija. Odbacivanje mehanizacije proteže se izvan okvira ekonomije, kao što se vidi u kritici politika poput kineskih mjera planiranja obitelji od strane suvremenih neokonzervativaca. Neokonzervativci se protive inženjeringu cijele države kroz oblikovanje i diktiranje individualnih preferencija, ističući neučinkovitost, a ne isključivo suprotstavljanje utilitarističkim načelima.¹¹

⁸ Russell Kirk, (1918.-1994.) autor trideset i dvije knjige o političkoj teoriji, povijesti ideja, obrazovanju, kulturnoj kritici i nadnaravnim pričama. I *Time* i *Newsweek* opisali su ga kao jednog od vodećih američkih mislilaca, a *The New York Times* priznao je razmjere njegova utjecaja kada je napisao da je Kirkova značajna knjiga Konzervativni um iz 1953. "dala američkim konzervativcima identitet i genealogiju i katalizirala poslijeratni pokret."

⁹ Edmund Burke (1729.-, 1797.), bio je britanski državnik, parlamentarni govornik i politički mislilac istaknut u javnom životu od 1765. do oko 1795. i važan u povijesti političke teorije. Zagovarao je konzervativizam nasuprot jakobinizmu u *Razmišljanjima o revoluciji u Francuskoj* (1790.).

¹⁰ L. Mahabir, 2018., str 62.

¹¹ IBID. str 63.

Burke i kasniji konzervativni mislioci, poput Russella Kirka, odbacuju utopijske planove za usavršavanje društva i zagovaraju filozofiju promjene koja poštuje tradiciju. Promjena bi, za konzervativce, trebala biti spora i prirodna promjena, prepoznata iskustvom i provjerena vremenom. Neokonzervativizam, međutim, odstupa od tradicionalnog konzervativizma prihvaćajući racionalistički pristup, naglašavajući načela prirodnog prava i zalažući se za proaktivnu ulogu američke države u promicanju demokracije diljem svijeta. Neokonzervativizam, utjelovljen od strane ličnosti poput Irvinga Kristola, vidi Sjedinjene Države kao „trgovačku kompaniju“ s misijom izvoza demokratskih vrijednosti na globalnoj razini.

Neokonzervativci podupiru socijalnu državu i vide američku iznimnost kao predanost širenju apstraktnih načela slobode i jednakosti diljem svijeta. Neokonzervativizam ima za cilj poboljšati politike, dodajući rješenja, dok je klasični konzervativizam skloniji biti kritičniji. Zaključno, dok je klasični konzervativizam postavio temelje za neokonzervativizam, dvije se ideologije razlikuju u svojim pristupima modernosti, utilitarizmu, skepticizmu prema ideologijama i međunarodnoj ulozi SAD-a. Priroda neokonzervativizma koja je okrenuta budućnosti, zajedno s njegovom usmjerenošću na politiku i populističke orijentacije, izdvaja ga od filozofski nastrojenijeg i kulturološki usmjerenijeg klasičnog konzervativizma.¹²

3. Razvoj Neokonzervativizma

Prije nego što se upustimo u analizu raznih elemenata neokonzervativne politike, bitno je uspostaviti suvremenu definiciju neokonzervativizma. Jednako je važno razjasniti što neokonzervativizam nije. Pojam „neokonzervativac“ obično se povezuje s ključnim osobama iz administracije 43. predsjednika Sjedinjenih Država, Georgea W. Busha. Unatoč latinskom prefiksu, neokonzervativizam nije nedavna pojava. Ova se rasprava usredotočuje na njegovu trenutačnu manifestaciju, posebno ispitujući ciljeve i strategije neokonzervativne vojne i vanjske politike. Ključno je razlikovati tri različite komponente neokonzervativizma: vojnu politiku, vanjsku politiku i socijalno konzervativnu unutarnju politiku. Prije nego što uđemo u specifičnosti neokonzervativizma, važno je pozabaviti se uobičajenim zabudama koje okružuju pokret, njegove sljedbenike i valjanost kritika. Međutim, ključno je prepoznati da je izraz

¹² IBID. str 66.

„neokonzervativac“ nastao migracijom intelektualaca s ljevice na desnicu tijekom 1960-ih i 70-ih, što je kulminiralo podrškom Ronaldu Reaganu 1980.

Kritičari često tvrde da je neokonzervativna politika usmjerena na uspostavu američkog carstva. Međutim, definicija „imperija“ varira, pri čemu neki naglašavaju vojni ekspanzionizam, a drugi naglašavaju američku hegemoniju. Dok neokonzervativci daju prioritet održavanju američke vojne hegemonije u cijelom svijetu, tvrdnje o vojnom ekspanzionizmu nemaju značajnu podršku u literaturi o vanjskoj politici SAD-a.¹³ Umjesto toga, ključno načelo uključuje promicanje demokracije na globalnoj razini, tvrdeći da su demokratska društva povijesno više pacifistička. Irving Kristol opisuje neokonzervativizam kao evoluciju, priznajući neusporedivu vojnu i ekonomsku moć Sjedinjenih Država. On karakterizira neokonzervativca kao „liberala opljačkanog stvarnošću“, naglašavajući pragmatičan pristup svjetskim poslovima.

Neokonzervativna politika obuhvaća unutarnje, vojne i vanjske aspekte. U unutarnjoj politici, neokonzervativizam je ukorijenjen u suradnji između razočaranih liberalnih intelektualaca i tradicionalnih konzervativaca, posebno onih koji su zabrinuti zbog percipiranog moralnog pada američkog društva. Ovaj savez, osnažen zajedničkim stajalištima o smanjenju poreza i ekonomiji na strani ponude, približava neokonzervativce bliže Republikanskoj stranci. Pokretači neokonzervativizma u početku su se usredotočili na domaću politiku prije nego što su evoluirali u kritičare ljevičarskog društvenog inženjeringa, cijelo vrijeme zadržavajući čvrste antikomunističke stavove. Ovaj antikomunizam, koji je prevladavao u Sjedinjenim Državama tijekom 1940-ih i 1950-ih, odigrao je ključnu ulogu u oblikovanju neokonzervativne ideologije i uspostavljanju ključnih načela kao što su skepticizam prema međunarodnim organizacijama i predanost snažnoj vojsci.¹⁴ Značajna prekretnica koja je ojačala njihovu antipatiju prema američkim komunistima dogodila se tijekom štrajka u New Yorku 1934. godine.¹⁵ Utjecaj Trockog, posebice njegova upozorenja protiv staljinističkih strategija, odjeknula je među intelektualcima u Sjedinjenim Državama. Razlaz između komunista i socijalista tijekom štrajka 1934. nagovijestio je antistaljinističku bitku koja će se razviti nakon Drugog svjetskog rata.

¹³ R. P. McHargue, 2005., str. 15.

¹⁴ Z. Larwood, 2018., str. 28.

¹⁵ J. Heilbrunn, 2008., str. 111.

Do 1945. godine, s užasima Europe koje je bilo nemoguće previdjeti, svi neokonzervativci odbacivali su dogme trockizma u korist antikomunizma. Antikomunizam je možda čak i postao nešto kao psihološka kompenzacija za propušteno najveća tragedija dvadesetog stoljeća jer su svi bili toliko zaokupljeni raspravom o finim točkama marksističke dogme. Učenje Trockog o opasnostima staljinizma odigralo je presudnu ulogu u oblikovanju razumijevanja njujorških intelektualaca, postavljajući temelje za njihov kasniji antikomunistički stav. Pojava članka Jamesa Burnhama, *Lenjinov nasljednik*, 1945. označila je ključni trenutak, ocrtavajući hladnoratovsku antikomunističku strategiju prije službenog upozorenja Georgea F. Kennana Washingtonu.

3.1. Hladni rat

Nakon Drugog svjetskog rata, označavanje osoba poput Kristola, Hooka¹⁶, Laskyja¹⁷ i Cohena¹⁸ kao neokonzervativaca ne bi bilo na mjestu. Konzervativizam se suočio s prijezirom, koji se uglavnom povezivao s antisemitizmom. Tijekom četrdesetih, ljudi poput Kristola i Laskyja zauzele su ideološki stav o Hladnom ratu, za razliku od realističkih mislilaca poput Schlesingera i Kennana. Ideološke podjele oko Vijetnama 1968. imale su korijene u oprezu neokonzervativaca prema neadekvatnosti liberalizma u suočavanju s komunizmom. Borbe oko komunizma prešle su na širu pozornicu, a rasprave o tome tko je komunist dobivaju na značaju.¹⁹ U članku u časopisu *Partisan Review* iz 1946. William Barrett kritizirao je liberale zbog popuštanja Sovjetskom Savezu, navodeći politiku prodaje milijuna staljinističkom ropstvu. Kristol je otišao dalje, osuđujući liberale koji nisu gorljivo osudili komunizam. Za Kristola je Hladni rat bio sredstvo za obračun s liberalima, suprotno Schlesingerovom uvjerenju da je vanjski komunizam predstavljao stvarnu prijetnju. Dok su rane 1950-e doživjele rasprave o komunizmu, 1960. su ponovno zapalile ideološke bitke.²⁰

¹⁶ Sidney Hook (1902.–1989.), profesor na sveučilištu New York, a kasnije na Hoover Institutu za rat, revoluciju i mir na Sveučilištu Stanford. Raskid profesora Hooka s Komunističkom partijom SAD-a ranih tridesetih godina kulminirao je jednom od prvih kritika sovjetskog totalitarizma i njegovih apologeta koje je formulirao važan ljevičarski intelektualac na Zapadu.

¹⁷ Victor Lasky (1918. – 1990.) bio je konzervativni kolumnist u Sjedinjenim Državama koji je napisao nekoliko najprodavanijih knjiga. Godine 1942. Lasky se pridružio američkoj vojsci i služio tijekom Drugog svjetskog rata; za to vrijeme radio je dopisništvo za vojne novine *Stars and Stripes*.

¹⁸ Profesor G. A. Cohen (1941.-2009.), tumač Marxa u analitičkoj tradiciji, a 1978. njegova *Teorija povijesti* Karla Marxa: Obrana iznjedrila je novu školu marksističke misli : *Analitički marksizam*.

¹⁹ J. Heilbrunn, 2008., str. 116.

²⁰ IBID. str. 116.-117.

Neokonzervativizam je počeo izranjati iz embrija dok je nova ljevica skrenula u nasilje, antisemitizam i crni radikalizam. Nasuprot percepciji neokonzervativizma koji se pomjera s ljevice na desnicu, Kristola, Trilling i drugi dugo su bili oprezni u pogledu slabosti liberalne ljevice.²¹ Straussovci, pod utjecajem političkog filozofa Lea Straussa, vidjeli su kapitulaciju pred zahtjevima crnih studenata kao znak liberalne slabosti, jačajući njihovu predanost obrani liberalnih vrijednosti.²² Straussov naglasak na eliti koja usađuje vrijednosti kroz obrazovanje i važnost Izraela kao predstraže Zapada odjeknuo je među neokonzervativcima. Straussova briga, koju je dijelila većina neokonzervativaca, bilo je prodor totalitarizma u Europu ili na Bliski istok. Njihova glavna briga bio je neuspjeh liberala da se suprotstave Sovjetskom Savezu i obrane Izrael, videći kolaps Izraela kao fatalnu slabost u široj borbi protiv sovjetskog totalitarizma.²³

3.2 Uspon neokonzervativizma u SAD-u

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata učvrstilo je SAD kao najdominantniju naciju na globalnoj razini, s vojnom, gospodarskom, političkom i kulturnom nadmoći. Unatoč kraju Hladnog rata i očitom gospodarskom oživljavanju u kasnim 1990-ima, događaji poput napada 11. rujna i kasnijeg „Rata protiv terorizma“ naglasili su ranjivost i globalnu antipatiju prema SAD-u. Kako bi se razumjela američka moć, potrebno je ispitati unutar povijesnog konteksta i razlikovanje hegemonije i carstva.²⁴ Koncept „američke iznimnosti“ duboko je ukorijenjen u povijesni razvoj nacije, proizlazeći iz njezinog revolucionarnog podrijetla i jedinstvene društvene tradicije.²⁵ Ova ideja, koja obuhvaća vrijednosti kao što su sloboda, jednakost, individualizam i laissez-faire, čini srž „američkog vjerovanja“. Ta su načela značajno oblikovala nacionalni identitet, a time i američku vanjsku politiku.

Presudno je razumijevanje moralne dimenzije ugrađene u domaći život i vanjsku politiku. Karakterizacija politike Bushovog režima nakon 11. rujna kao „rata protiv zla“ snažno je odjeknula među Amerikancima zbog naglaska na definiranju njihove uloge u moralnom smislu, svrstavajući se uz Boga, protiv percipiranih prijetnji.²⁶ Unatoč skepticizmu

²¹ IBID. str. 118.

²² IBID. str. 119.

²³ IBID. str. 120.

²⁴ Mark Beeson, 2004., str. 2..

²⁵ IBID. str. 4-5.

²⁶ IBID. str. 5.

Gramscijanaca²⁷ i kritičkih teoretičara, ne može se zanemariti trajni utjecaj religije, posebno kršćanstva, u zemlji u kojoj više od 90% ispovijeda vjeru u Boga.²⁸ Osjećaj iznimnosti, zajedno s vjerom u jedinstvenu povijesnu misiju, bio je ključan u oblikovanju vanjske politike SAD-a.

Ideja da bi Sjedinjene Države i njezine vrijednosti trebale služiti kao svjetionik za svijet u pozadini je aktivnog izvoza ove vizije. Ovaj angažman, pod utjecajem američkih normi i strukturalne dominacije, postavlja pitanja o tome kako, a ne hoće li se to dogoditi. Povijesna napetost između unilateralista i multilateralista u američkoj vanjskoj politici, posebice tijekom njezina hegemonijskog razdoblja u dvadesetom stoljeću, naglašava važnost ispitivanja ideološke koherentnosti koju vanjska politika osigurava unutarnoj. Iako koncept „strukturne moći“ Susan Strange²⁹ priznaje američku dominaciju u međunarodnom sustavu, on ne određuje specifični sadržaj njezine vanjske politike ili prirodu njezina globalnog angažmana.³⁰ Uzajamno konstitutivni odnos između nacionalnog identiteta i vanjske politike, s demokracijom u svojoj srži, objašnjava izvanredne kontinuitete od Trumanove ere do Busheve doktrine. Ovaj povijesni kontekst razjašnjava njihovu usredotočenost na utjecaj na ideološku politiku oblikovanja pejzaža, vidljivu u časopisima kao što su *Commentary*, *The Public Interest*, *The National Interest* i, u novije vrijeme, *The Weekly Standard*. Dok se tragovi neokonzervativne misli mogu pronaći u političkim intervencijama osoba poput Georgea Keenana i Paula Nitzea u kasnim 1940-ima, glavni arhitekti poslijeratne američke velike strategije bili su Irving Kristol i Jeanne Kirkpatrick.³¹

Iako su neokonzervativci općenito čvrsti u načelima, oni pokazuju određenu fleksibilnost u sklapanju saveza s nedemokratskim režimima kada se to smatra strateški potrebnim. Michaelu Harringtonu³² pripisuje se zasluga za stvaranje termina, koji su zatim prihvatili kritičari liberalnih antikomunista koji su se razlikovali od liberalne ljevice po pitanjima izvan politike Hladnog rata i borbe protiv komunizma. Irving Kristol ističe se među ranim neokonzervativcima, služeći kao središnja točka za relativno malu frakciju unutar liberalnog antikomunističkog intelektualnog pokreta. Ta se frakcija kasnije razvila u

²⁷ Začetnik Antonio Gramsci, filozof i marksist, Neogramscijanizam je kritički teorijski pristup proučavanju međunarodnih odnosa (IR) i globalne političke ekonomije (GPE) koji istražuje sučelje ideja, institucija i materijalnih mogućnosti dok oblikuju specifične konture državne formacije.

²⁸ M. Beeson, 2004, str. 7.

²⁹ Susan Strange (1923.-1998.), profesorica, autorica, postala jedna od najutjecajnijih osoba u akademskom području međunarodnih odnosa (IR) u Britaniji krajem dvadesetog stoljeća.

³⁰ M. Beeson, 2004., str. 8.

³¹ IBID. str. 9.

³² Edward Michael Harrington Jr. bio je američki demokratski socijalist. Kao pisac, najpoznatiji je bio kao autor *Druge Amerike*. Harrington je također bio politički aktivist, teoretičar, profesor političkih znanosti.

neokonzervativni pokret, ili kako ga je Kristol preferirao oblikovati, u „uvjeravanje“. Njegov nadimak, *Kum* neokonzervatizma, odražava njegov uspjeh u mobilizaciji resursa i pomaganju kolegama neokonzervativnim intelektualcima u dobivanju potpora i medijske vidljivosti.³³ Kristolovi memoari pod naslovom *Neokonzervatizam: Autobiografija ideje* iz 1995. prikazuju širinu tema koje su istraživali neokonzervativni mislioci tijekom 20. stoljeća. Iako je u predgovoru predstavljena kao neutralna kolekcija, ona nedvojbeno odražava Kristolovu pažljivo kreiranu sliku o sebi. U svom istraživanju „protivničke kulture“, Kristol ističe kontradikciju unutar liberalne demokracije, u kojoj se pojavljuje intelektualna elita koja je kritična prema temeljnim idealima društva, okrećući se nihilizmu, a ne podržavajući buržoaske vrijednosti. Kristol tvrdi da se taj osjećaj širi izvan intelektualne elite na „novu klasu“ profesionalaca oblikovanih liberalnim kapitalizmom, uključujući profesionalce iz javnog sektora poput znanstvenika, učitelja, novinara, odvjetnika i liječnika.³⁴ Ova nova klasa pojavila se s ekspanzijom visokog obrazovanja nakon Drugog svjetskog rata, namijenjena opskrbi kvalificiranom radnom snagom za prijelaz u postindustrijski SAD.

3.3 Neokonzervatizam i vojska

Neokonzervativci su, osobito u kasnijim fazama Hladnog rata, dosljedno zagovarali da Sjedinjene Države zadrže značajno vodstvo u vojnoj nadmoći. Njihov recept za politiku naglašava stalne inovacije kroz značajna sredstva za istraživanje i razvoj, osiguravajući spremnost za svaki potencijalni napad. Neokonzervativni pristup vojsci je osebujan, jer se koristi ne samo za odvratanje, već i kao ključni instrument vanjske politike. To uključuje odvratanje drugih država od napada na SAD uz istovremeno korištenje vojne moći za postizanje željenih ciljeva u nevojnim područjima.

Istaknute osobe poput Kristola i Kagana podržale su produljenu prisutnost američkih trupa u naporima za izgradnju nacije i promjenu režima, povlačeći paralele s okupacijama u Japanu i Njemačkoj nakon Drugog svjetskog rata. Njihova preferencija naginje prema stvaranju održive vojne prisutnosti, a ne prema brzom napadu na režim i povlačenju. Niall Ferguson³⁵ također zagovara nadopunjavanje vojne preciznosti trajnom stabilizirajućom

³³ A. Öhrn, 2007., str. 11.

³⁴ IBID, str. 12.

³⁵ Ferguson je bio savjetnik u predsjedničkoj kampanji Johna McCaina u SAD-u 2008., podržao je Mitta Romneyja u njegovoj kampanji 2012. i bio je glasni kritičar Baracka Obame.

snagom, ističući uvjerenje neokonzervativaca u ulogu vojske u izgradnji nacije, promjeni režima, odvratanju i stabilizaciji.³⁶ Konzistentan poziv neokonzervativaca na veću potrošnju za obranu odražava njihovu predanost aktivnoj hegemoniji. Tvrde da SAD mora ne samo održati, već i proširiti svoju vojnu nadmoć kako bi spriječio gubitak goleme prednosti koju trenutačno ima nad drugim državama. Ova perspektiva naglašava važnost visokokvalitetnog osoblja i tehnološke nadmoći u očuvanju sposobnosti nacije.

Međutim, bitno je pojasniti da neokonzervativci ne zagovaraju upotrebu vojske u svakoj situaciji. Godine 1993. Dick Cheney³⁷ predložio je regionalnu obrambenu strategiju koja je uključivala pomoć u uspostavi demokratskog i slobodnog tržišta u post sovjetskom prostoru, s vojnom akcijom kao posljednjim sredstvom. Sukobi manje važnosti mogu uključivati multilateralnu akciju, održavanje mira ili humanitarnu pomoć, pri čemu je vojna sila održiva opcija odgovora. Iako vojna sila nije primarna preferencija, neokonzervativci priznaju njezinu potencijalnu upotrebu kada druge mjere ne uspiju. Max Boot³⁸, govoreći o prijetnjama iz Irana i Sjeverne Koreje, naglasio je poželjno rješenje korištenja političkog, diplomatskog, gospodarskog i vojnog pritiska osim stvarnog rata. Od revolucije u vojnim poslovima (RMA³⁹), neokonzervativci su favorizirali precizne udare. Neokonzervativci smatraju da je preciznost u vojsci ključna, što je dovelo do njihovog podržavanja preventivnih napada kao sredstva odvratanja od odmetničkih država. Kristol i Kagan, na primjer, naglasili su važnost upravljanja problematičnim područjima prije nego što eskaliraju u regionalne krize. Čak i nakon rata u Iraku, gdje su neokonzervativci bili suočeni s kritikama zbog preventivnog rata, neki su nastavili favorizirati preventivne napade s naglaskom na preciznost, a ne na velike okupacije.

³⁶ L. Mahabir, 2018., str 37.

³⁷ Richard Bruce Cheney(1941.), 46. potpredsjednik Sjedinjenih Država (2001.–2009.) u republikanskoj administraciji predsjednika. George W. Busha i ministar obrane (1989–1993.) u administraciji predsjednika George H.W. Busha.

³⁸ Max Boot je povjesničar, autor i vanjskopolitički analitičar kojeg je Međunarodni institut za strateške studije nazvao jednim od „vodećih svjetskih autoriteta za oružane sukobe“.

³⁹ Revolucija u vojnim poslovima (RMA – revolution in military affairs) prisiljava moderne države da koriste napredak u vojnoj tehnologiji kako bi se usredotočile na minimiziranje civilnih žrtava i kolateralne štete umjesto na uništavanje neprijatelja. U nekim slučajevima, ono čini ratne zakone osmišljene za potpuno različite vrste borbe političkim i propagandnim oružjem u rukama nedržavnih aktera i nacija koje koriste asimetrična sredstva borbe.

³⁹ Revolucija u vojnim poslovima (RMA – revolution in military affairs) prisiljava moderne države da koriste napredak u vojnoj tehnologiji kako bi se usredotočile na minimiziranje civilnih žrtava i kolateralne štete umjesto na uništavanje neprijatelja.

4. Unutarnja politika

Neokonzervativci su bili istaknuti glas u oblikovanju unutarnje politike. Njihov fokus proteže se izvan granica, ali oni se također bave pitanjima unutar Sjedinjenih Država. I. Kristol, pripisuje podrijetlo neokonzervativnih ideja razočaranim liberalnim intelektualcima 1970-ih. On priznaje zajednički cilj između neokonzervativaca i tradicionalnih konzervativaca ukorijenjen u strepnji da je američko demokratsko društvo degradiralo u društvo obilježeno labavim moralnim uvjerenjima.⁴⁰ Kristol tvrdi da je ova zajednička briga prikupila značajnu potporu neokonzervativcima unutar Republikanske stranke, posebno iz značajne vjerske baze, dajući im značajan stupanj utjecaja. Iako možda postoji manja usklađenost između neokonzervativaca i libertarijanskih konzervativaca po određenim pitanjima, čvrst savez s vjerskim tradicionalistima, zajedno sa zajedničkom perspektivom društvenog moralnog pada i sklonosti smanjenju poreza i ekonomiji na strani ponude, pozicionira neokonzervativce ugodnije unutar moderne Republikanske stranke, a ne u savezu s Demokratskom, Libertarijanskom ili drugim političkim frakcijama.⁴¹

Dok su Sjedinjene Države izvorno bile utemeljene na fundamentalno liberalnim načelima, konzervativizam je doživio preporod u posljednjim desetljećima. Slično, Clinton Rossiter⁴² naglašava u *Konzervativizam u Americi* da je politička tradicija u SAD-u fundamentalno liberalna u svojim temeljnim vrijednostima. Konzervativizam vidi kao dodatni element koji nadopunjuje liberalnu osnovu. Rossiter konzervativizam doživljava kao „korektivnu silu“ koja sprječava liberalizam da spozna svoje negativnije aspekte. I tradicionalni konzervativci i neokonzervativci dijele negativan pristup ljudskom napretku zbog svog uvjerenja u nesavršenost ljudske prirode.⁴³ Ova temeljna razlika u svjetonazoru od liberala rezultira time da konzervativci usvajaju različite politike, posebno u pogledu socijalne države. Konzervativci, uključujući neokonzervativce, prihvaćaju nejednakosti u prihodima i pristupu uslugama, budući da vjeruju da je stvaranje savršeno jednakog društva nedostižno. Neokonzervativci, iako prihvaćaju temeljnu liberalnu vrijednost „jednakosti“, odbacuju egalitarizam kao nešto čemu bi vlada trebala aktivno težiti, jer bi to moglo ugroziti slobodu.⁴⁴

⁴⁰ R. P. McHargue, 2005. str. 15.

⁴¹ IBID. str 16.

⁴² Clinton Rossiter (1917. – 1970.) bio je povjesničar i politolog koji je predavao na Sveučilištu Cornell. Bio je autor više od dvadeset knjiga o američkim institucijama i povijesti te je dobitnik nagrade Bancroft i nagrade Zaklade Woodrow Wilson.

⁴³ H. C. G. Spence , 2016., str. 116.

⁴⁴ IBID. str. 116.

Neokonzervativci tvrde da bi građani trebali imati jednake mogućnosti, ali u konačnici neće dobiti jednak udio bogatstva u slobodnom društvu.

U unutarnjoj politici neokonzervativci i tradicionalni konzervativci često nalaze zajednički jezik zbog sličnog negativnog pristupa socijalnoj državi. Međutim, neokonzervativci su manje skloni poduprijeti smanjenje poreza, već se umjesto toga zalažu za povećanje vojne potrošnje kako bi održali američku vojnu nadmoć i visoku kvalitetu života. Ovo je stajalište u suprotnosti s ideologijom niskih poreza iz 1980-ih, koju neki neokonzervativci kritiziraju zbog doprinosa ekonomiji duga bez presedana u američkoj povijesti. Neokonzervativci, kritični prema oživljavanju izolacionizma, smatraju intervencionističku vanjsku politiku nužnom za prosperitet nacije. Njihovo stajalište o useljavanju razlikuje se od tradicionalnih konzervativaca, budući da neokonzervativci općenito podržavaju useljavanje, smatrajući zabrinutost oko toga povijesno neutemeljenim. Druga značajna razlika leži u njihovom stavu prema vojnoj intervenciji. Dok su konzervativci povijesno oprezni s intervencijom, osobito ako nije u neposrednom nacionalnom interesu, neokonzervativci redefiniiraju američki nacionalni interes, značajno ga proširujući i dajući prioritet vrijednostima. Ukratko, neokonzervativci se pozicioniraju između liberalizma i konzervativizma u pogledu napretka, jednakosti i uloge države u društvu.⁴⁵

5. Vanjska politika

U izravnoj suprotnosti s pragmatičnim pristupom realpolitike u vanjskim poslovima, neokonzervativizam tvrdi da vanjska politika zemlje mora odražavati njezin unutarnji moralni karakter. Za neokonzervativce je održavanje saveza s diktatorima i nepovoljnim režimima koji ne primjenjuju demokraciju i slobodu poput sovjetizma, komunizma i ostalih totalitarizama za osudu. Oni zagovaraju korištenje američke moći u „moralne“ svrhe, što je prikazano u slučaju Iraka u suvremenom dobu. Intervencionistička vojna sila, zajedno s praksom promjene režima i demokratizacije, zorno ilustrira kako se neokonzervativizam manifestira u modernoj vanjskoj politici.⁴⁶ Neokonzervativizam nameće jasan moralni i ideološki standard u domaćoj i međunarodnoj sferi, podržavajući korištenje militarizma za unapređenje ovog standarda na globalnoj razini. Iako ne zanemaruje pitanja meke moći, drži se načela da „kada vam je jedini

⁴⁵ IBID. str. 117.

alat čekić, svi problemi izgledaju kao čavli“.⁴⁷ Jednostavnije rečeno, neokonzervativci vjeruju da svijet leluja i da ga, iz sigurnosnih razloga, treba usidriti. Na prijelazu stoljeća neokonzervativci su potvrdili svoje jedinstvene moralne i ideološke temelje, smatrajući da Sjedinjene Države imaju jedinstven položaj u međunarodnim odnosima preko kojeg mogu kontrolirati uvijete vanjske politike za dobrobit svih zemalja. Kagan i Kristol smatraju da američki narod mora shvatiti taj položaj te kao pripadnici te nacije svojom potporom neokonzervativnoj doktrini vanjske politike direktno utječu na poboljšanje uvjeta života svih naroda.

Jasna neokonzervativna doktrina vidi se kada se SAD vojnom intervencijom koristi za ubrzavanje procesa demokratizacije u nezapadnim područjima, najčešće Bliskom Istoku. Ova strategija, središnja točka Busheve vanjske politike, suočila se sa značajnim kritikama nakon 11. rujna, s Fukuyamom⁴⁸ koji je osudio korištenje morala i ideologije u vanjskoj politici zbog sve manjeg moralnog kredibiliteta Amerike na Bliskom istoku. Sumnja koja okružuje američke napore na demokratizaciji, zaražena posljedicama rata protiv terorizma u Afganistanu i Iraku, dovodi u pitanje legitimnost koncepta.⁴⁹ Kako demokratizacija prethodi i nadživljava neokonzervativnu eru, i dalje postoji zabrinutost u vezi s njezinom autentičnošću i potencijalnim prikrivanjem imperijalističkih motiva u potrazi za rezervama nafte na Bliskom istoku - optužba koja podsjeća na regionalne politike iz doba Hladnog rata⁵⁰ Određeni aspekti vanjskopolitičkih rezultata neokonzervativaca zalažu se za kontinuitet u globalnim poslovima. Posebno u području „sigurnosnih kišobrana“, gdje SAD obećava zaštitu saveznicima uz očekivanje neširenja nuklearnog oružja. Ova predanost omogućuje Sjedinjenim Državama da zadrže nuklearnu nadmoć i utječu na poželjno ponašanje saveznika.

Neokonzervativci daju prednost stabilnosti u dugotrajnim sigurnosnim jamstvima saveznicima, izbjegavajući nepredviđene i nepoželjne promjene. Ovaj pristup također podrazumijeva održivo vodstvo u savezima i međunarodnim organizacijama koje je osnovao SAD.⁵¹ Neokonzervativci zagovaraju dosljednu i povišenu razinu izdataka za obranu, koji se obično kreću od 3,5% do 5% BDP-a, što je povećanje u odnosu na početnu vrijednost od 3%. Obrazloženje iza ovog stajališta jest da ono omogućuje SAD-u da zadovolji hegemonске

⁴⁷ S. Mcglinchey, 2009., str. 2.

⁴⁸ Francis Fukuyama (rođen 27. listopada 1952., Chicago, Illinois, SAD) američki pisac i politički teoretičar možda najpoznatiji po svom uvjerenju da je trijumf liberalne demokracije na kraju Hladnog rata označio posljednju ideološku fazu u napredovanju ljudske povijesti.

⁴⁹ S. Mcglinchey, 2009., str. 3

⁵⁰ IBID.

⁵¹ L. Mahabir, 2018, str 55..

potrebe, osigurava učinak odvrtaćanja i omogućuje fleksibilnost u odgovoru na potencijalne izazove. Veći obrambeni proračuni, iako stvaraju značajne troškove, smatraju se ulaganjem u sprječavanje sukoba i održavanje odvrtaćanja.⁵²

Da nije riječ samo o stranačkoj to jest republikanskoj vanjskoj politici svjedoči demokratska administracija predsjednika Jimmy Cartera i Billa Clintona⁵³. Za administraciju Jimmy Cartera važno je napomenuti ulogu savjetnika za nacionalnu sigurnost Zbigniewa Brzezinskog. Zbigniew Brzezinski bio je savjetnik demokratskih predsjednika Johna F. Kennedyja, Lyndona B. Johnsona i Jimmyja Cartera. Kao konzultant, i pomoćnik predsjednika Cartera za poslove nacionalne sigurnosti, Brzezinski je poticao Sjedinjene Države da usvoje vanjsku politiku koja naglašava ljudska prava, čvrsto protivljenje svim pokušajima Sovjetskog Saveza da povećati svoj utjecaj u Trećem svijetu, te poboljšati odnose s Kinom.⁵⁴ Tijekom ranih faza Islamske revolucije u Iranu 1979., Brzezinski je podržavao obavještanje šaha i njegovih vojnih čelnika da se Sjedinjene Države neće suprotstaviti naporima iranske vojske da zadrži kontrolu. Nakon završetka mandata u siječnju 1981., Brzezinski je nastavio predavati, predavati, savjetovati se i pisati o pitanjima vanjske politike.⁵⁵

Vanjska politika predsjednika Clintona bila je vođena razumijevanjem dubokog utjecaja globalizacije na međunarodne odnose. Prepoznajući potrebu da se globalizacija iskoristi za napredak demokratskih vrijednosti, zajedničkog prosperiteta i globalnog mira, Clinton je dao prioritet uspostavljanju čvrstih saveza s demokratskim partnerima širom svijeta. Osobito je ojačao saveze s Europom i Azijom, prilagođavajući ih kako bi se suočili s rastućim izazovima. U Europi je predvodio napore za modernizaciju NATO-a i odigrao ključnu ulogu u rješavanju sukoba u Bosni i na Kosovu, poticanju stabilnosti i demokracije u regiji. Slično, u Aziji, Clinton se usredotočio na ublažavanje sjevernokorejskih prijetnji i jačanje suradnje s ključnim partnerima poput Japana i Južne Koreje. Nadalje, Clintonova administracija težila je konstruktivnim odnosima s bivšim protivnicima kao što su Rusija i Kina, naglašavajući međusobnu ekonomsku integraciju i nuklearno razoružanje. Diplomatski napori pod Clintonom također su bili usmjereni na rješavanje sukoba u različitim regijama, uključujući Bliski istok, Balkan i Afriku. Bavljenje suvremenim prijetnjama kao što su terorizam i

⁵² IBID. str. 56.

⁵³ Bill Clinton američki je političar iz Arkansasa koji je bio 42. predsjednik Sjedinjenih Država (1993.-2001.). Na dužnost je stupio na kraju Hladnog rata.

⁵⁴ <https://www.historicalvoices.org/amvoices/view.php?name=Brzezinski%2C+Zbigniew&type=bio> (posjećeno 22.07.2024.)

⁵⁵ IBID.

kibernetička sigurnost, uz istovremeno promicanje ekonomske integracije i smanjenje globalnih ekonomskih razlika, činilo je integralne aspekte Clintonove vanjskopolitičke agende.

Temelj vanjske politike jedne države, kako ga zagovaraju neokonzervativci, vrti se oko njihovog tumačenja nacionalnog interesa, koji u kontekstu njihove politike je zagovaranje uključivanja vlasti SAD-a u strane poslova drugih država makar i vojnom intervencijom ako određena država se čini prijetnjom američkih interesa. Neokonzervativci definiraju nacionalni interes u terminima kulturnog i moralnog blagostanja liberalnog poretka. Oni žestoko odbacuju amoralnu interpretaciju nacionalnog interesa, smatrajući je oblikom moralnog bankrota. U širem smislu nacionalni interes ne obuhvaća samo materijalne aspekte kao što je moć, već i nematerijalne sile poput „uvjerenja, načela i percepcija“, koje su inherentno nemjerljive. Nadalje, ističu važnost morala, vjerodostojnosti i načela uz strateška razmatranja. Važno je naglasiti da vanjska politika ne daje prednost moralu nad strategijom; nego se promicanje kapitalizma i političkih sloboda smatra praktičnim ciljevima koji donose strateške koristi.

Neokonzervativci tvrde da se domaći američki državnici moraju pridržavati američkih načela u svom vanjskopolitičkom ponašanju. Neokonzervativna literatura, koja se proteže od 1960. do danas, dosljedno optužuje SAD za „popuštanje“ i kapitulaciju pred svojim neprijateljima. Ta je kritika posebno usmjerena na politiku poput detanta, koju neokonzervativci vide kao izdaju prethodnog stava nulte tolerancije prema sovjetskom komunizmu. Neokonzervativci preferiraju trenutnu akciju, zalažući se za odvratanje, izazivanje ili uklanjanje nepoželjnih vođa i režima u ključnim regijama umjesto produljenja napetih odnosa. Na primjer, Kristol i Kagan kritizirali su Clintonovu administraciju zbog angažiranja u diplomaciji s ne-saveznicima, sugerirajući da bi SAD trebao štiti svoje saveznike umjesto da pregovara sa svojim neprijateljima.

5.1 Vojna Intervencija

Neokonzervativci se od mnogih tradicionalnih konzervativaca razlikuju po tome što često zagovaraju vojnu intervenciju, često s ciljem provedbe demokracije. Koncept promjene režima, iako ne ovisi isključivo o vojnim sredstvima, ostaje zajednička nit među neokonzervativcima, koji otvoreno podržavaju takve promjene u određenim zemljama. Prema Kristolu i Kaganu, vršenje utjecaja u inozemstvu uključuje aktivno provođenje politike, kao što se vidi u Iranu, Kubi ili Kini, čiji je krajnji cilj dovođenje do promjene režima. Godine

1973. tijekom završne faze Vijetnamskog rata, I. Kristol kritizira one koji podržavaju izolacionističku vanjsku politiku kao populističke i naivne. Tvrdi da se SAD, koje posjeduju značajnu moć, ne mogu odreći odgovornosti za sudbinu prijatelja i susjeda. Kristol žali zbog prevladavajuće sklonosti izolacionizmu u američkoj politici, osobito među intelektualcima. On naglašava značajan „moralni autoritet“ intelektualne klase i potiče američke intelektualce da pridonesu formuliranju ideološkog i praktičnog nacrtu vanjske politike. Kristol tvrdi da je potpora intelektualne klase presudna za nastavak igranja imperijalne uloge Sjedinjenih Država.

Za razliku od suvremenih neokonzervativaca, osobe prve generacije poput Kristola i Kirkpatricka⁵⁶ bile su skeptične prema promicanju demokracije.⁵⁷ Neokonzervativci, osobito od kasnijih faza Hladnog rata, dosljedno su zagovarali snažnu američku vojsku, naglašavajući nužnost održavanja značajnog vodstva u vojnoj nadmoći. To podrazumijeva stalne inovacije sa značajnim financiranjem za istraživanje i razvoj, čime se osigurava spremnost za svaku potencijalnu prijetnju. James W. Caesar⁵⁸ primjećuje da je neokonzervativni pristup vojsci poseban, gledajući na nju ne samo kao na sredstvo odvratanja, već i kao na ključni instrument vanjske politike. Ogromna vojska ne samo da odvrća potencijalne agresore, već se smatra sredstvom za postizanje strateških ciljeva u raznim područjima.⁵⁹

Kristol i Kagan podržali su raspoređivanje trupa na dulja razdoblja kako bi se uklonili režimi, navodeći pozitivne rezultate viđene u poslijeratnom Japanu i Njemačkoj. Niall Ferguson također podržava nadopunjavanje vojne preciznosti trajnim stabilizacijskim snagama. Neokonzervativci polažu veliko povjerenje u djelovanje moćne vojske na izgradnju nacije, promjenu režima, odvratanje i stabilizaciju.⁶⁰ Dosljedno se zalažući za veće izdatke za obranu, neokonzervativci to smatraju ključnim za održavanje aktivne hegemonije. Oni tvrde da SAD ne bi trebao kompromitirati kvalitetu ili tehnološku nadmoć svojih snaga, naglašavajući potrebu da se spriječi gubitak tih sposobnosti. Međutim, bitno je izbjeći pogrešno tumačenje njihovog stajališta kao želje za raspoređivanjem vojske u svakoj prilici. Regionalna obrambena strategija Dicka Cheneyja iz 1993. naglašava pomoć u poticanju demokracije i

⁵⁶ Dr. Don Kirkpatrick bio je profesor emeritus na Sveučilištu Wisconsin i počasni predsjednik Kirkpatrick Partnersa do svoje smrti u svibnju 2014. Don je zaslužan za stvaranje Kirkpatrickovog modela, najpriznatijeg i najkorištenijeg modela evaluacije treninga u svijetu. Četiri razine razvijene su 1950-ih, otprilike u vrijeme kad je napisao svoj doktorat.

⁵⁷ H. C. G. Spence, 2016., str. 105.

⁵⁸ James W. Ceaser je profesor politike na Sveučilištu Virginia, gdje predaje od 1976. Napisao je nekoliko knjiga o američkoj politici i političkoj misli, uključujući *Presidential Selection, Liberal Democracy and Political Science, Reconstructing America*, *Priroda i povijest u američkom političkom razvoju* i *dizajniranje državnog uređenja*.

⁵⁹ L. Mahabir, 2018., str. 37.

⁶⁰ IBID. str. 38.

slobodnih tržišta, zadržavajući vojne akcije za situacije u kojima druge mjere ne uspiju Slično, Max Boot sugerira da vojna sila nije primarna preferencija za rješavanje prijetnji iz Irana i Sjeverne Koreje, favorizirajući politički, diplomatski, ekonomski i vojni pritisak osim stvarnog rata.⁶¹ Za neokonzervativce, promicanje demokracije nije samo cilj, već i neizostavan geostrateški instrument za osiguranje američkih interesa.

5.2 Uspostava hegemonije preko vojne intervencije

Neokonzervativizam, u svojoj težnji za hegemonijom, strateški koristi sofisticiranu vojsku, aktivno je upotrebljavajući kao brzo i učinkovito oruđe vanjske politike. Pasivna uloga vojske, ali presudno značajna, pridonosi percepciji hegemonu kao strašnog, koji djeluje kao sredstvo odvraćanja čak i kada se ne koristi. Važnost vojske za neokonzervativce nadilazi njezinu sposobnost odvraćanja. To uključuje održavanje globalne vojne prisutnosti, nuđenje sigurnosnih jamstava drugim državama, posjedovanje monopola nad najsmrtonosnijim oružjem (nuklearna sposobnost) i izvršavanje neposrednih političkih funkcija ako je potrebno, kao što je eliminacija pogrešnih vlada ili pomoć suparničkim frakcijama.⁶² Prema izvješću PNAC-a⁶³ *Rebuilding America's Defenses* iz 2000. godine, održavanje uloge globalnog jamca zahtijeva značajnu prekomorsku vojnu prisutnost. Ova globalna prisutnost, koja podsjeća na hegemonov utjecaj kroz međunarodne organizacije i ideološku transformaciju, u skladu je s neokonzervativnom teorijom, naglašavajući važnost sveprisutnosti vojske.

Neokonzervativna teorija zagovara nadzor nepostavljenih granica i „globalnog dobra“ kako bi se spriječilo da druge države steknu prednost. To uključuje područja u moru, zraku, svemiru i kibernetičkom prostoru. Čak i unutar savezničkih područja ili suverenih država, neokonzervativizam predlaže održavanje vojne prisutnosti na ključnim strateškim lokacijama za brzi odgovor na regionalne sukobe ili pokušaje propitkivanja statusa quo.⁶⁴ Drugi stup uključuje hegemonovo vojno preuzimanje uloge osiguravanja sigurnosti drugih država, što dovodi do jedinstvene sigurnosne politike pod njegovim odobrenjem. To pomaže u izbjegavanju različitih sigurnosnih politika u državama, osiguravajući relativne prednosti u

⁶¹ IBID. str. 39.

⁶² IBID. str. 164.

⁶³ PNAC: Projekt za novo američko stoljeće (The Project for the New American Century ili PNAC) bio je neokonzervativni *think tank* sa sjedištem u Washingtonu, D.C., koji se usredotočio na vanjsku politiku Sjedinjenih Država. Osnovana je kao neprofitna obrazovna organizacija 1997. godine, a osnovali su je William Kristol i Robert Kagan.

⁶⁴ IBID. str. 167.

vojnim sposobnostima. Neokonzervativci preferiraju da saveznici budu stalno vojno inferiorni kako bi zadržali utjecaj na njihovu vojnu politiku. Treći stup naglašava dominaciju nuklearnog oružja kao jamstvo za hegemonov opstanak i unipolarnu moć. Neokonzervativci teže neširenju oružja u drugim državama, ciljajući na sposobnosti koje brojčano nadmašuju sposobnosti potencijalnih izazivača. Četvrti stup bavi se uporabom vojske u asimetričnim sukobima, uključujući funkcije poput protu-pobunjeničkih, protuterorističkih i izgradnje nacije.⁶⁵ Militarizacija koju preporuča neokonzervativna teorija služi oblikovanju globalnog i regionalnog okruženja, stvarajući sustav manje pogodan za pojavu izazivača. Masovna i napredna vojska, koja djeluje i kao mjera odvraćanja i kao obrambena mjera, ima za cilj spriječiti da sukobi na regionalnoj razini prerastu u sustavne sukobe. Neokonzervativna teorija usredotočuje se na proaktivne mjere za oblikovanje međunarodnog krajolika i izbjegavanje potencijalnih sukoba.⁶⁶

6. Neokonzervativizam u Bushovoj administraciji

Istraživanje neokonzervativnog utjecaja unutar Bushove administracije zahtijeva sveobuhvatno ispitivanje ključnih osoba i njihovih veza. Tvrdnja da je rasprava irelevantna bez jasnih veza s neokonzervativnim politikama među istaknutim članovima osoblja koje kreira politiku, posebno unutar Ministarstva obrane i Ureda potpredsjednika, potkrijepljena je njihovim dokumentiranim publikacijama, izgovorenim komentarima i vezama s neokonzervativnim think-tankovima⁶⁷.⁶⁸ Godine 2001. imenovanje Donalda H. Rumsfelda⁶⁹ za ministra obrane označilo je ključni trenutak. Rumsfeldova povijest, koja datira još od njegove uloge u Nixonovoj administraciji, ilustrira dosljedno neokonzervativno stajalište, osobito vidljivo u njegovom protivljenju ugovorima kao što su Konvencija o kemijskom oružju i Ugovor o protubalističkim projektilima.⁷⁰

⁶⁵ IBID. str.168.

⁶⁶ IBID.

⁶⁷Think tank (trust mozgova) skupina stručnjaka okupljena, obično od strane vlade, da razviju ideje o određenoj temi i daju prijedloge za djelovanje.

⁶⁸ R. P. McHargue, 2005., str. 30.

⁶⁹ Donald H. Rumsfeld služio je kao 21. ministar obrane od siječnja 2001. do prosinca 2006. Prije preuzimanja ove dužnosti, bivši mornarički pilot također je služio kao 13. ministar obrane, šef osoblja Bijele kuće, američki veleposlanik pri NATO-u i američki kongresmen.

⁷⁰ R. P. McHargue, 2005., str 31.-32.

Utjecaj neokonzervativaca vidljiv je ne samo u retorici, već i u aktualizaciji politika, što se očituje u napuštanju ugovora i guranju nacionalnog proturaketnog obrambenog štita. Zamršena mreža veza i zajedničkih ideologija među ključnim dužnosnicima naglašava valjanost pomnog proučavanja politike Bushove administracije kroz neokonzervativnu leću.⁷¹ Analiza orijentacije Bushove administracije prema neokonzervativizmu može se učinkovito postići pomnim ispitivanjem njezine politike u usporedbi s određenim mjerilom.. Početna žarišna točka za nadzor odnosi se na vojni proračun. Pismo članova PNAC-a predsjedniku u siječnju 2003. pozvalo je na povećanje od 70 do 100 milijardi dolara u obrambenoj potrošnji kako bi se adekvatno obnovila, transformirala i održala vojna spremnost za razne misije do 2007.⁷² Ova preporuka, povezana s obrambenom potrošnjom u 2002. od približno 348,5 USD milijardi dolara, implicira ukupni vojni proračun između 418,5 i 445,5 milijardi dolara. Naime, Bushov zahtjev za vojni proračun za 2005. godinu od 420,7 milijardi dolara usko je usklađen s ovim predloženim rasponom, isključujući izdatke za Irak procijenjene na 50 milijardi dolara.

Udubljujući se u „Obnovu američke obrane“, autori predlažu vojnu potrošnju koja je jednaka 3,5-3,8% nacionalnog BDP-a. Proračunski zahtjev za 2005., na nešto više od 3,8% BDP-a 2003. od 11,004 trilijuna dolara, u skladu je s ovom preporukom. Uz pretpostavku rasta BDP-a od 4% u fiskalnoj 2004. godini, s projiciranim BDP-om od 11,444 trilijuna dolara, obrambeni proračun koji pada između 400,5 milijardi dolara i 434,9 milijardi dolara dobro odgovara predsjednikovim proračunskim zahtjevima.⁷³ Ispitivanje vanjske i vojne politike Bushove administracije otkriva istaknutu „Bushovu doktrinu“, sadržanu u Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji Sjedinjenih Država od rujna 2002. Ova doktrina, izvorno predstavljena 20. rujna 2001., postavlja sveobuhvatni okvir za vanjsku politiku SAD-a, prisiljavajući nacije da se pridruže ili SAD-u ili teroristima. Doktrina se razvila, s predsjednikom Bushom koji je naglasio potrebu za vojskom spremnom djelovati preventivno, posebno protiv odmetničkih država koje proizvode oružje za masovno uništenje.⁷⁴ Ključni aspekt Bushove doktrine je preventivno ratovanje, jasno navedeno u Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji, čime se opravdava anticipativno djelovanje protiv percipiranih prijetnji. Iako to nije eksplicitno u *Rebuilding*

⁷¹ IBID. str 35.

⁷² IBID. str 37.

⁷³ IBID. str 38.

⁷⁴ IBID.

*America's Defences*⁷⁵, mogu se povući paralele između neokonzervativne politike, dokumenta PNAC i pristupa administracije.⁷⁶

Cilj odvratanja od budućeg vojnog natjecanja, kao što je navedeno u Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji, usklađen je s namjerom Smjernica za planiranje obrane iz 1992. i „Ponovne izgradnje američke obrane“ za održavanje vojne nadmoći u inozemstvu. Zapanjujuća paralela između politike SAD-a i neokonzervativnih načela uključuje povlačenje i nepoštivanje međunarodnih ugovora, zakona i institucija o kontroli naoružanja. Na primjer, predsjednik Bush je 2001. najavio namjeru da se povuče iz Sporazuma o protubalističkim projektilima iz 1972., a 2003. SAD je krenuo u jednostranu invaziju na Irak, što je izazvalo prigovore međunarodne zajednice. Nadalje, objava protivljenja odredbama u sporazumu o neširenju nuklearnog oružja iz kolovoza 2004. naglašava odstupanje administracije od utvrđenih međunarodnih sporazuma.⁷⁷ U biti, utjecajne uloge Dicka Cheneyja, Scootera Libbyja⁷⁸ i strateško planiranje neokonzervativaca unutar ministarstva obrane, predvođenih osobama poput Paula Wolfowitza⁷⁹ i Douglasa Feitha, snažno oblikuju vanjsku i vojnu politiku Bushove administracije. Priznanje Richarda Perlea⁸⁰ da predsjednik dosljedno odražava neokonzervativno razmišljanje naglašava nepogrešivu neokonzervativnu prirodu Bushove administracije i njezine politike.⁸¹

6.1 Odgovor na napad 11. rujna i proglašenje rata protiv terorizma

Događaj 11. rujna pružio je priliku pojedincima sklonim neokonzervativizmu da si povećaju važnost i utjecaj unutar Busheve administracije. Ponudili su već postojeće obrazloženje za tumačenje razdoblja nakon 11. rujna, pozivajući se na prethodna upozorenja o

⁷⁵ Osnovan u proljeće 1997., Projekt za novo američko stoljeće neprofitna je obrazovna organizacija čiji je cilj promicanje američkog globalnog vodstva. Projekt je inicijativa New Citizenship Project. William Kristol je predsjednik projekta, i Robert Kagan, Devon Gaffney Cross, Bruce P. Jackson i John R. Bolton su direktori.

⁷⁶ R. P. McHargue, 2005., str. 40.

⁷⁷ IBID. str. 41.

⁷⁸ Lewis Libby je viši potpredsjednik Instituta Hudson i vodi program Instituta o pitanjima nacionalne sigurnosti i obrane. Prije nego što se pridružio Hudsonu, Libby je bio na nekoliko visokih pozicija u saveznoj vladi: šef kabineta potpredsjednika Richarda B. Cheneyja, pomoćnik potpredsjednika za poslove nacionalne sigurnosti i pomoćnik predsjednika (2001.-2005.).

⁷⁹ Paul Wolfowitz, kao zamjenik ministra obrane (2001.-2005.) u administraciji Pres. George W. Bush, bio je vodeći arhitekt rata u Iraku.

⁸⁰ Richard Norman Perle je bio američki politički savjetnik koji je služio kao pomoćnik ministra obrane za globalna strateška pitanja pod predsjednikom Ronaldom Reaganom.

⁸¹ R. P. McHargue, 2005., str. 41.

nadolazećoj opasnoj budućnosti. Tijekom većeg dijela 1990-ih, neokonzervativna literatura protivila se Novom svjetskom poretku mira, zagovarajući ideju da je prividni mir varljiv.⁸² Umjesto toga, zalagali su se za korištenje unipolarnog trenutka za uspostavljanje neusporedive ere američke moći projicirane globalno. Ova perspektiva, iako naizgled marginalna, nalazi potvrdu kod nekih istaknutih neoliberalnih akademika. John Ikenberry⁸³ prepoznao je globalni poredak kao američki sustav, ovisno o razumijevanju da „Sjedinjene Države svoju moć čine sigurnom za svijet, a zauzvrat svijet pristaje živjeti unutar američkog sustava“ Krauthammer slikovito opisuje američki sustav kao „koji bez srama postavlja pravila svjetskog poretka i spreman ih je provoditi“. Iako obojica ne izražavaju nikakvu želju za promjenom, Ikenberry priznaje potencijalnu opasnost od pretjerano revne projekcije američke moći, priznajući da bi „sve ovo moglo propasti“. Kvarenje ovakvog sustava uključuje pomak s multilateralnog i uključivog stava administracije Busha starijeg i Clintona na jednostranu i konfrontirajuću prirodu administracije Busha mlađeg.⁸⁴

Neoliberalni internacionalizam, prema Lindu, evolucija je Rooseveltove tradicije, naglašavajući samoodređenje i nenapadanje kao temelj međunarodnih odnosa – perspektiva slična onoj Busha starijeg. Ljudska prava, liberalizacija globalnog tržišta i demokratizacija, sve povezani s neoliberalnim institucionalizmom, uzvišeniji su ciljevi „koji bi se svi trebali promicati poticanjem, a ne prisilom“ Postoji uočljiva sličnost između neoliberalnog institucionalizma i neokonzervatizma u njihovom upućivanju na SAD kao globalnog hegemonu, iako različitim sredstvima. Lind⁸⁵ tvrdi da je jedina razlika u iskrenosti u pogledu namjera za američkom moći: „neoliberali su navodno nepošteni, dok su neokonzervativci otvoreni po tom pitanju“. Razilaženje se vrti oko vrste carstva koje bi Sjedinjene Države trebale imati: ono prurušeno multilateralnim institucijama i mekom moći ili globalno carstvo potpomognuto otvorenom uporabom tvrde moći i unilateralizmom.⁸⁶ Bez obzira na to, krajnji ciljevi su isti, što izaziva zabrinutost oko istinskog legitimiteta trenutačnih američkih vanjskopolitičkih ciljeva poput demokratizacije.

⁸² S. Mcglinchey, 2009. str. 2.

⁸³ G. John Ikenberry je profesor politike i međunarodnih odnosa Alberta G. Milbanka na Sveučilištu Princeton na Odsjeku za politiku i Školi za javne i međunarodne poslove Princeton.

⁸⁴ S. Mcglinchey, 2009. str. 2-3.

⁸⁵ Michael Lind (1962.), američki pisac i akademik. Objasnjavao je i branio tradiciju američkog demokratskog nacionalizma u brojnim knjigama, počevši s *The Next American Nation: The New Nationalism and the Fourth American Revolution*.

⁸⁶ S. Mcglinchey, 2009., str. 2-3.

Lindovo stajalište nijansira raspravu i sugerira logičniji tijek od Clintona do Busha u njihovom vanjskopolitičkom pristupu, unatoč uočenoj strukturnoj promjeni nakon 11. rujna. Neokonzervativci su na Clintonove godine gledali kao na propuštenu priliku za Ameriku da učvrsti svoju vodeću poziciju na globalnoj razini bez ravnopravnog konkurenta. Colin Powell⁸⁷ je, primjerice, kritizirao Clintonov proces donošenja vanjskopolitičkih odluka te je smatrao da da sa on kandidirao protiv Clintona i pobijedio ga na izborima, rat protiv Islama bi već uzeo maha tijekom njegove hipotetske administracije te bi položaj Sjedinjenih Država bio čvršći i unutar i međunarodno. Ubrzo nakon 11. rujna, predsjednik Bush prigrlio je neokonzervativizam, što je vidljivo u njegovom govoru u West Pointu 2002. i „Strategiji nacionalne sigurnosti“ iz 2002.⁸⁸ U tim prilikama je ocrtan novi smjer Bushove vanjske politike i ponovno uveden neokonzervativizam u tok američke vanjske politike. U West Pointu, Bush je uveo politiku preventivne sile kao proaktivnu značajku američke vanjske politike, kasnije ispravno identificiranu kao politiku preventivne sile. To je imalo značajne implikacije na međunarodni sustav i naširoko se smatralo nezakonitim prema međunarodnom pravu. U istom govoru, Bush se pozvao na ekstremni moralni apsolutizam, vezujući ideju moralne svrhe za vanjsku politiku. Iako povezivanje moralne svrhe s vanjskom politikom nije neuobičajeno u američkoj politici, istaknuto činjenje toga u definiranju nadolazećeg rata protiv terorizma, zajedno s Bushevim zanemarivanjem multilateralnih institucija i njegovim jednostranim stavom, nepogrešivo je pod utjecajem, ako ne i izravno potkrijepljenim, značajnom dozom neokonzervativizma.⁸⁹

Nakon 11. rujna, predsjednik i viši dužnosnici kabineta dosljedno su naglašavali da je primarni cilj američke nacionalne politike u doglednoj budućnosti suprotstaviti se i iskorijeniti „terorizam s globalnim dosegom“. Izričito navedeni ciljevi Al-Qa'ide, koje je ponovio njezin vođa i osnivač, uključuju protjerivanje američkih i drugih zapadnih vojnih snaga iz arapskih zemalja, posebice Saudijske Arabije, i prisiljavanje na povlačenje zapadnog političkog utjecaja i komercijalne prisutnosti iz velikih islamskih zemalja. Ovo se smatra uvodom u rušenje postojećih režima u korist uspostave čestitih islamskih sustava kojima upravlja šerijatski zakon. Kako bi se postigli ovi ciljevi, strategija Al-Qa'ide uključuje pokretanje opetovanih i eskalirajućih akata nasilja protiv Zapada, njegovih regionalnih saveznika, a posebno protiv američkih ciljeva, kako vojnih tako i civilnih.⁹⁰ Ovi napadi imaju za cilj potkopati odlučnost

⁸⁷ Colina L. Powella imenovao je državnim tajnikom George W. Bush 20. siječnja 2001. nakon što ga je jednoglasno potvrdio Senat SAD-a. Služio je četiri godine, napustio je položaj 26. siječnja 2005.

⁸⁸ S. McGlinchey, 2009., str. 3.

⁸⁹ IBID. str. 4.

⁹⁰ P. Jabber, 2001., str. 2.

vlade SAD-a i potporu američke javnosti trenutnoj politici SAD-a prema Bliskom istoku, poslužiti kao primjer i ohrabrenje istomišljenicima diljem islamskog svijeta te izazvati zapadne protumjere koje zaoštravaju i potencijalno prekidaju odnose sa islamskim narodima. Napadi u New Yorku i Washingtonu označili su značajnu eskalaciju, a Bin Ladenove izjave kasnije pozicionirale su Al-Qa'edu kao poticatelja epohalnog sukoba između islama i Zapada. Na Bliskom istoku, većina vlada odavno je prepoznala prijetnju koju predstavlja militantni islam za njihovu stabilnost i gospodarsko blagostanje. Brzo su osudili počinitelje 11. rujna, distancirali se od podrške taktici ili strategiji terorizma i donekle surađivali u iscrpljivanju financijskih resursa međunarodnog terorizma. Međutim, suzdržali su se od podržavanja američke politike u Afganistanu i učinili su malo da obeshrabre jake antizapadne, antiameričke i pro militantne islamske osjećaje u medijima, obrazovnom sustavu ili džamijama.

Da bismo razumjeli neokonzervativno stajalište o „ratu protiv terorizma“, prikladno je započeti s Kaganovim i Kristolovim razmišljanjima o govoru predsjednika Busha u kojem su o crtane političke namjere njegove administracije. Srž koju su oni istaknuli vrti se oko širokih implikacija rata protiv terorizma, šireći se izvan kampanja protiv Osame bin Ladena, Al-Qaide ili Talibana u Afganistanu. Iako ih priznaju kao relevantne i neophodne ciljeve, Kagan i Kristol tvrde da oni predstavljaju samo djelić sveobuhvatnog programa predsjednika Busha. *Weekly Standard* također donosi reprint otvorenog pisma „Projekta za novo američko stoljeće“, od 20. rujna 2001. Ovo pismo naglašava pet ključnih pitanja u kampanji protiv terorizma. Dok daje prioritet hvatanju ili eliminaciji Osame bin Ladena, pismo zagovara akciju protiv režima Sadama Huseina u Iraku, bez obzira na izravnu povezanost s napadima.⁹¹

6.2 Intervencija SAD-a u Afganistanu

Uspješno okončanje rata protiv talibana i prisutnost Al-Qaide u Afganistanu donijelo je brojne sekundarne koristi za američku politiku na Bliskom istoku. Što je najvažnije, to je eliminiralo percepciju oklijevanja, slabih odgovora i brzog povlačenja kada se suoče sa žrtvama u izazovnim bliskoistočnim sukobima – percepciju koja je započela povlačenjem marinaca iz Libanona sredinom 1980-ih. Ovaj percipirani „nedostatak odlučnosti“ od strane naizgled popustljivog društva usmjerenog na materijalnu udobnost uvjerio je džihadističke ekstremiste da se Zapad može lako zastrašiti i na kraju protjerati s islamskih teritorija, slično kao što je

⁹¹ A. Öhm, 2007., str. 51-52.

SSSR istjeran iz Afganistana.⁹² Što je još kritičnije, regionalne vlade počele su smatrati da SAD nije voljan slijediti strogu politiku. Ta je percepcija bila ključni razlog sve manje podrške arapskih režima američkim vojnim akcijama protiv Iraka koje su smatrane neodlučnima. Unatoč javnim tvrdnjama o suprotnom, vojna kampanja pod vodstvom SAD-a za okončanje vladavine Saddama Husseina vjerojatno će naići na mnogo manji otpor u arapskom svijetu nakon pobjede u Afganistanu, pod uvjetom da je operacija dobro isplanirana i minimalizira civilne žrtve.⁹³ Drugo, učinak odvrćanja američkih akcija u Afganistanu dugo će odjekivati u bliskoistočnim prijestolnicama koje su ranije podržavale ili pružale razne razine pomoći terorističkim organizacijama. Vrlo je malo vjerojatno tada bilo da će se zemlje poput Sirije, Libije ili Sudana u doglednoj budućnosti uključiti u bilo kakve aktivnosti povezane s terorizmom koje bi se mogle pratiti do njihovih vlada. Treće, izuzetno pozitivna reakcija afganistanskog stanovništva na njihovo oslobađanje od talibanske vladavine, zajedno s brzom i velikodušnom obvezom međunarodne zajednice da obnovi afganistansku infrastrukturu i gospodarstvo, ako se održi, pomogla je popraviti narušenu sliku SAD-a i Zapada u regiji. Time će se također suprotstaviti ideji onih koji tvrde da je „islam jedino rješenje“.⁹⁴

7. Rat u Iraku

Postavkama neokonzervatizma, Irak služi kao ključni element u većoj „hegemonističkoj slagalici“. Dijelovi ove „slagalice“, moraju se posložiti da bi globalna hegemonija bila dostižna. Ovi dijelovi nisu nasumični; svaki od njih ima strateški značaj. Na primjer, jugoistočna Azija poseban je dio slagalice zbog svoje ekonomske moći, strateški pozicionirana nedaleko od militarizirajuće Kine, što dovodi do snažne potpore SAD-a Tajvanu i Južnoj Koreji.⁹⁵ Važnost središnje Azije leži u njenim golemim rezervama energije, posebice prirodnog plina, koji bi, pod konsolidiranom kontrolom, mogao izazvati američku gospodarsku dominaciju. Bliski istok, još jedan dio slagalice, postaje kritičan jer bi dominantna regionalna sila mogla kontrolirati rezerve nafte u Perzijskom zaljevu, potencijalno potkopavajući utjecaj SAD-a i ugrožavajući njegovo gospodarstvo koje uvelike ovisi o stranoj nafti. Radnje Saddama Husseina, poput invazije na Iran i Kuvajt, ukazuju na namjere regionalne dominacije i kontrole

⁹² P. Jabber, 2001., str. 10.

⁹³ IBID.

⁹⁴ IBID. str. 11

⁹⁵ R. P. McHargue, 2005., str. 117.

nad tržištima nafte, što predstavlja prijetnju hegemoniji SAD-a.⁹⁶ Nadalje, vojna nadmoć je ključni koncept neokonzervativne ideologije. Pokazivanje vojne dominacije postaje ključno za odvratanje od bilo kakvih pokušaja suprotstavljanja utjecaju SAD-a.

Uklanjanje Husseinova režima imalo je za cilj suprotstaviti se potencijalnim prijetnjama iz Irana, postavljanjem isturenih baza u Iraku. Prije 11. rujna 2001. neokonzervativci su zagovarali vojno uklanjanje Husseina. Fokus je bio na trajnoj vojnoj akciji, a ne na invaziji i okupaciji, uz potporu oporbenim skupinama u nadi za unutarnji udar. Scenarij nakon 11. rujna promijenio je tijek, predstavljajući priliku za brzo uklanjanje Husseina uz potporu javnosti. Povezujući Husseinov režim s napadima 11. rujna, neokonzervativci su željeli opravdati neposrednu invaziju i okupaciju, zadržavajući američki utjecaj u regiji i suprotstavljajući se potencijalnim prijetnjama, slažući se s teorijom demokratskog realizma.⁹⁷

7.1 Oružje za masovno uništenje

Weekly Standard zauzeo je izrazito čvrst stav o pitanju oružja za masovno uništenje, stav koji bi se mogao činiti iznenađujućim s obzirom na njihovu ulogu političkih komentatora bez povlaštenih informacija ili mogućnosti istraživačkog izvještavanja. U svom uvodniku pod naslovom *Zašto smo krenuli u rat*, Kagan i Kristol tvrde da je dokumentirano postojanje zaliha kemijskog oružja nakon prvog Zaljevskog rata, te su Sjedinjene Države smatrale nekooperativno ponašanje Husseinove vlade po pitanju prekršajem rezolucije 1441 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 2002. godine, dalo legitiman razlog za odlazak u rat. Prema njima, Saddam Hussein nikada nije adekvatno objasnio gdje se nalazi ili gdje se nalazi irački kemijski arsenal, što smatraju općim konsenzusom. Kagan i Kristol nadalje tvrde da je tijekom četverogodišnje pauze kada je Irak zabranio inspektore, režim imao dovoljno vremena da restrukturira iračke programe naoružanja. Tvrde da je Clintonova administracija, svjesna iračkih prekršaja, učinila malo da ih pozove na odgovornost, izravno ohrabrujući Saddama Husseina.⁹⁸ Kada je pat-pozicija okončana 2002. Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a, kojom se od Iraka zahtijevalo da u roku od 30 dana udovolji zahtjevima inspektora UN-a za oružje, *The Weekly Standard* vidi nepoštivanje Iraka kao katalizator, a ne glavni razlog za rat.

⁹⁶ IBID. str. 117.-118.

⁹⁷ IBID. str. 120.

⁹⁸ A. Öhm, 2007., str. 57.

Prema Kaganu i Kristolu, strateška prijetnja koju je predstavljao Sadam zbog svoje dosadašnje agresije, posjedovanja oružja za masovno uništenje i poznatih programa za izgradnju više bila je glavni razlog za odlazak u rat.⁹⁹ Ova prijetnja regiji, saveznicima i ključnim interesima SAD-a opravdavala je vojnu akciju, slično onome što je Clintonova administracija mogla odlučiti 1998. Ovaj argument se slaže sa slučajem državnog tajnika Colina Powella koji je prezentirao u Vijeću sigurnosti UN-a. Čak i godinu dana nakon završetka velikih borbenih operacija, Kristol brani stav da je režim Saddama Husseina posjedovao oružje za masovno uništenje. Nakon sloma vlasti Saddama Husseina, 4500 poginulih američkih vojnika, preko 180 000 iračkih civila ubijeno te preko 2 milijuna prognano iz njihovih domova, nakon pretraga nisu pronađeni nikakvi dokazi o oružju za masovno uništenje. Invazija u Iraku bila je katastrofična pogreška što priznaju i osobe poput Powella i Jeb Busha, mlađeg brata Busha mlađeg koji se kandidirao za predsjednika Sjedinjenih Država 2016. godine.

The Weekly Standard u raznim uvodnicima i člancima dosljedno podržava zaključak da je navodno oružje za masovno uništenje predstavljalo valjan razlog za ulazak u rat.¹⁰⁰ Početni cilj iza promjene režima u Iraku bio je navodno uspostaviti stabilnu i legitimnu državu koja bi također bila prijateljska prema Sjedinjenim Državama. Međutim, čini se da je rezultat propala država koja se bori s dugotrajnom pobunom, teturajući se na rubu građanskog rata, a proiranske šiitske skupine pojavljuju se kao glavni dobitnici. Ovaj ishod nije bio samo predvidljiv, nego su ga i unaprijed upozorili stručnjaci specijalizirani za Irak.¹⁰¹ Temeljni uzrok izazova iračkog rata mogao bi se pronaći u neokonzervativnom uvjerenju da će invazija biti prihvaćena kao oslobođenje, nametanje proameričke „demokracije“. Međutim, kako tvrdi Anthony Shadid¹⁰², Iranci su, zbog povijesnih iskustava, gajili duboko nepovjerenje prema SAD-u i Velikoj Britaniji. Okupacija je pogoršala ove probleme, što je rezultiralo slomom sigurnosti, infrastrukture i javnog zdravlja, uz značajan gubitak civilnih života u prvoj godini.¹⁰³

Nametanje marionetske vlade, masovna nezaposlenost i druge ekonomske nevolje dodatno su potaknule ogorčenost, nagrizajući svaku nadu da će ih se doživljavati kao

⁹⁹ IBID. str 57.-58.

¹⁰⁰ IBID. str. 58.

¹⁰¹ R. Hinnebusch, 2007., str. 17.

¹⁰² Anthony Shadid, dopisnik *The New York Timesa* koji je pratio gotovo dva desetljeća previranja na Bliskom istoku. Shadid je izvještavao unutar Sirije, skupljajući informacije o Slobodnoj sirijskoj vojsci i drugim naoružanim elementima otpora vladi predsjednika Bashara al-Assada, čije su vojne snage sudjelovale u oštroj represiji nad političkom oporbom već godinu dana. sukob.

¹⁰³ R. Hinnebusch, 2007., str 19.

osloboditelje. Teška američka protu pobunjenička taktika, koja je podsjećala na izraelske metode, uključivala je agresivne mjere poput bombardiranja gradova, rušenja kuća i kolektivnih kazni. Ovaj pristup, zajedno s otvorenim namjerama da se steknu stalne vojne baze i privatiziraju iračka naftna bogatstva, učvrstio je percepciju SAD-a kao okupatora, a ne kao osloboditelja. Iračko nezadovoljstvo brzo je raslo, a ankete su pokazivale široko protivljenje okupaciji i želju da strane trupe odmah odu. Manjkavi proces obnove, zajedno sa sektaškom politikom i institucionalizacijom etničkih podjela, pridonio je nastanku propale države. „Federalistički“ ustav pogoršao je sektaške napetosti, stvarajući plodno tlo za ekstremističke pobunjenike koji su željeli izazvati građanski rat. Na kraju, mnogi od ovih ishoda, često kritizirani kao nenamjerne pogreške, slažu se s neokonzervativnim ciljem potkopavanja glavne potencijalne arapske sile u korist proizraelskih ciljeva.¹⁰⁴

8. Neokonzervativna doktrina i Izrael

Usred pojave nove ljevice, odvijao se Šestodnevni rat, koji je duboko utjecao na ideološku evoluciju proto-neokonzervativaca. Iako nisu svi neokonzervativci bili židovskog podrijetla, značajan broj, uključujući Irvinga Kristola, Normana Podhoretza, Nathana Glazera, Seymoura Martina Lipseta i Daniela Bella, bili su Židovi. Kasniji neokonzervativci, poput Elliota Abramsa, Richarda Perlea, Roberta i Fredericka Kagana, Maxa Boota, Paula Wolfowitz, Breta Stephensa i Davida Brooksa, također su dijelili to porijeklo. Prevalencija židovskih ličnosti među ranim neokonzervativcima nije samo slučajnost niti dio velike zavjere, nego je to povezano s njihovim podrijetlom u CCNY¹⁰⁵ i značajnom zastupljenošću Židova na ljevici, bili oni radikalni ili ne.¹⁰⁶ Židovski identitet unutar neokonzervativnog pokreta ima značaj iz dva razloga, oba povezana s njihovim gledištima o Izraelu. Prvo, Šestodnevni rat stvorio je podjelu između Židova i nove ljevice. Iako nisu svi američki Židovi podržavali Izrael u to vrijeme, proto-neokonzervativci svakako jesu. Drugog dana rata, ličnosti poput Kristola, Podhoretza, Bella, Glazera i Lipseta potpisale su peticiju kojom pozivaju predsjednika Johnsona da osigura opstanak Izraela i održi zakonitost, moral i mir u regiji.

¹⁰⁴ IBID. str 20.

¹⁰⁵ Gradski fakultet New Yorka (CCNY) (osnovan kao „Slobodna akademija“ 1847.) osnivačka je institucija Gradskog sveučilišta New Yorka

¹⁰⁶ Z. Larwood, 2018., str 34.

Nasuprot tome, Nova ljevica je izrazila potporu PLO¹⁰⁷-u i arapskim državama, često osuđujući izraelsku okupaciju retorikom koja je povremeno graničila s antisemitizmom.¹⁰⁸ Unatoč svom židovskom naslijeđu, neokonzervativci bi vjerojatno podržali Izrael bez obzira na vjersku pripadnost. Pojedinci poput Daniela Patricka Moynihana i Jeane Kirkpatrick, koji su bili američki veleposlanici u Ujedinjenim narodima pod Geraldom Fordom i Ronaldom Reaganom, snažno su zagovarali Izrael, ali nisu bili židovskog podrijetla.

Temeljna ideja iza neokonzervativne vanjskopolitičke agende Bushove administracije, poznata kao revolucionarna demokratizacija, usko je povezana s osiguranjem sigurnosti Izraela. Izraelski čelnici često ističu postojanje svoje nacije u izazovnom geopolitičkom okruženju, pozicionirajući je kao jedini demokratski entitet u moru diktatura i korumpiranih režima. I domaći izraelski lobi i Bushova administracija dijelili su uvjerenje da će uklanjanje Saddama Husseina pokrenuti lančanu reakciju demokratizacije, postizanjem ne samo sigurnosnih ciljeva Izraela, već i usklađivanjem sa širim ciljevima Bushove doktrine.¹⁰⁹ Izraelski je lobi odigrao ključnu ulogu u guranju rata u Iraku, svrstavajući se uz neokonzervativnu agendu. Ova perspektiva postaje još značajnija kada se uzme u obzir njena primjenjivost na Iran. Unatoč prepoznavanju neokonzervativnog prioriteta da se prvo pozabavimo Irakom, lobi je protumačio namjeru Bushove administracije kao traženje promjene režima i u Iraku i u Iranu. Ovo očekivanje dovelo je do frustracije kada se očekivani slijed nije ostvario.¹¹⁰ U stvarnosti, Iran je pružio značajnu potporu tijekom afganistanske kampanje i uključio se u pregovore o normalizaciji sa Sjedinjenim Državama nakon invazije na Irak 2003., vjerojatno iz zabrinutosti da će biti sljedeća meta.

9. Neokonzervativizam i Iran

Iran i Sjedinjene Države dijele povijest obilježenu međusobnim neprijateljstvom, koje je preraslo u paradigmu neprijateljstva. Obje nacije gaje nezadovoljstvo, oblikujući svoje vanjske politike, djelomice, suprotno jedna drugoj. Neprijateljstvo Irana seže do puča 1953. koji su podržali CIA i MI6, operacije Ajax, kojom je svrgnut demokratski izabrani Mohammad

¹⁰⁷ Palestinska oslobodilačka organizacija je palestinska nacionalistička koalicija koja je međunarodno priznata kao službeni predstavnik palestinskog naroda.

¹⁰⁸ Z. Larwood, 2018., str 34-35.

¹⁰⁹ S. Mcglinchey, 2009., str 6.

¹¹⁰ IBID.

Mosaddeq i postavljen šah.¹¹¹ U početku su SAD i Iran bili saveznici nakon državnog udara, a CIA je pomogla šahu u uspostavi SAVAK-a¹¹², centralizirane tajne policije, 1957. Iranska revolucija 1979. zatekla je SAD nespremne, što je dovelo do talačke krize u američkom veleposlanstvu.¹¹³ Događaji koji su uslijedili, uključujući američku potporu Iraku u Iransko-iračkom ratu i bombardiranje Bejruta 1983., dodatno su učvrstili američko neprijateljstvo prema Iranu. Iransko-irački rat dodatno je produbio iransko nezadovoljstvo, potaknuto američkom potporom Iraku. Nedostatak osude iračke uporabe kemijskog oružja i kontinuirana potpora SAD-a nakon napada učvrstili su iranski animozitet. Obaranje zrakoplova Iran Air Flight 655 od strane američke mornarice 1988. godine u iranskom zračnom prostoru pojačalo je neprijateljstvo.

Iranska revolucija uspostavila je Iran kao revizionističku državu, suprotstavljajući je i SAD-u i SSSR-u. SAD je smatra da je Iran izazovan za pregovore, a iranska vlada doživljavala je Izrael kao bliskog partnera SAD-a, što je pridonosilo neprijateljstvu. Unatoč povremenoj suradnji, kao što je bila tijekom rata u Afganistanu 2001., napetosti i dalje postoje, a primjer su incidenti poput presretanja broda Karine A 2002., što je dovelo do pomaka od suradnje do sukoba između SAD-a i Irana.¹¹⁴ Nakon incidenta Karine A, predsjednik George W. Bush je u svom govoru o stanju unije 29. siječnja 2002. označio Iran kao dio „osovine zla“, zajedno s Irakom i Sjevernom Korejom. Izraz „osovina zla“ potječe iz memoranduma o Iraku koji je napisao govornik David Frum, uključujući teološki jezik koji je favorizirao Bush nakon napada 11. rujna.¹¹⁵ Nakon pada Talibana 2001. i američke okupacije Bagdada do 9. travnja 2003., Iran je smatrao da SAD kontrolira susjedne zemlje. Kao odgovor, Iran je predložio „veliku nagodbu“ kako bi spriječio potencijalnu agresiju SAD-a. Ponuda, poslana preko Švicarske, uključivala je obvezu prestanka potpore određenim skupinama, međunarodne inspekcije nuklearnog programa i suradnju protiv terorizma.¹¹⁶ Međutim, Busheva administracija nije odgovorila na prijedlog. Unatoč raspravama o autentičnosti ponude, a neki su je smatrali fiktivnom, do dogovora nije došlo. Iran, u oslabljenoj poziciji, pristao je na Dodatni protokol Međunarodne agencije za atomsku energiju 2003. godine, dopuštajući rigoroznije inspekcije. Protokol, iako nikada nije ratificiran, provodio se do 2006. Godine 2004. Iran je obustavio

¹¹¹ H. C. G. Spence, 2016., str 140.

¹¹² SAVAK je bila tajna policija, domaća sigurnosna i obavještajna služba u Iranskom Carstvu za vrijeme vladavine Mohammada Reze Pahlavija. SAVAK je djelovao od 1957. sve dok premijer Shapour Bakhtiar nije naredio njegovo raspuštanje tijekom vrhunca Iranske revolucije 1979.

¹¹³ H. C. G. Spence, 2016.,str. 141-142.

¹¹⁴ IBID. str. 143.-144.

¹¹⁵ IBID. str. 146.

¹¹⁶ IBID. str. 147.

obogaćivanje, a odluka je kasnije odbijena kada je Mahmoud Ahmadinejad preuzeo vlast 2005. godine.¹¹⁷ Krajem 2006., usred špekulacija o potencijalnom američkom ili izraelskom napadu na iranske nuklearne lokacije, zabrinutost oko iranskog utjecaja u Iraku obuzdala je vojnu akciju. Baker-Hamiltonova komisija¹¹⁸ preporučila je suradnju s Iranom, ali je Busheva administracija odbila prijedlog. U godinama koje su uslijedile došlo je do sve češćih upozorenja Izraela o mogućim napadima na Iran, a unatoč razmatranju unutar američke administracije, vojni zapovjednici općenito su bili protiv takve akcije. Nacionalna obavještajna procjena SAD-a iz 2007. sugerira da je Iran zaustavio svoj program nuklearnog oružja 2004.¹¹⁹ Unatoč sumnjama u potrebu za napadom, predsjednik Bush je Iran smatrao značajnom prijetnjom zbog promicanja ekstremnog vjerskog fundamentalizma.

Kako bi se razumio utjecaj neokonzervativnih stajališta na politike vezane uz Iran, ispitivanje njihovih preferencija je imperativ. Neokonzervativci su nastojali oblikovati američku politiku prema odlučnijem stavu prema Iranu. Pukovnik Lawrence Wilkerson, bivši načelnik stožera Colina Powella, slaže se da je iranska politika središnja točka neokonzervativaca. On tvrdi da, iako je neokonzervativni utjecaj dosegao vrhunac tijekom prve administracije Georgea W. Busha (2001.-2005.), nije u potpunosti nestao. Naime, utjecaj neokonzervativaca u oblikovanju američko-iranske politike, unutar i izvan vlade, bio je izrazito očit. Taj se utjecaj očitovao u snažnim naporima da se ometa diplomatski pristup Obamine administracije iranskom nuklearnom izazovu.¹²⁰ U biti, neokonzervativci teže ponoviti u Iranu ono što vjeruju da je postignuto u Iraku a to je promjenu režima. Neokonzervativni pritisak na vojnu akciju protiv Irana trajao je godinama. Oni koji su bili utjecajni u zagovaranju rata u Iraku bili su na sličan način zainteresirani za promicanje promjene režima u Iranu. Unatoč ranim tvrdnjama Ariela Sharona¹²¹ o Iranu kao „egzistencijalnoj prijetnji“, neokonzervativci u SAD-u bili su više usredotočeni na predstavljanje Iraka kao neposredne sigurnosne brige. Godine 2003., nakon početka rata u Iraku, istaknuti neokonzervativci, uključujući Richarda Perlea i Davida Fruma, artikulirali su svoj argument za promjenu režima u Iranu. Tvrdili su da

¹¹⁷ IBID. str. 148.

¹¹⁸ Grupa za proučavanje Iraka (ISG), također poznata kao Baker-Hamiltonova komisija, bila je desetočlana dvostranačka komisija koju je 15. ožujka 2006. imenovao Kongres Sjedinjenih Država, a koja je bila zadužena za procjenu situacije u Iraku i Iraku pod vodstvom SAD-a. Rat i davanje političkih preporuka.

¹¹⁹ H. C. G. Spence, 2016, str. 149.-150.

¹²⁰ IBID. str. 148.

¹²¹ Ariel Sharon bio je izraelski general i političar, čiji su javni život obilježila briljantna, ali kontroverzna vojna postignuća i politička politika. Bio je jedan od glavnih sudionika arapsko-izraelskih ratova, a izabran je za premijera Izraela 2001. te je bio na toj dužnosti do 2006. godine.

se to pitanje proteže izvan nuklearnog oružja, naglašavajući potrebu da se eliminiira cijeli „teroristički režim“ u Iranu.¹²² Sveobuhvatni cilj bio je ciljati na državne sponzore terorizma, poput Irana, umjesto da se zasebno bavimo pojedinačnim skupinama poput Hezbollaha. Gotovo dva desetljeća neokonzervativci su iranski režim prikazivali kao iracionalan entitet kojim upravljaju vjerski ekstremisti.¹²³ Ova karakterizacija, ukorijenjena u povijesnom neprijateljstvu između SAD-a i Irana od Iranske revolucije, dobila je široko prihvaćanje u SAD-u.

10. Neokonzervativci i Sirija

Ispitivanje neokonzervativne perspektive o Siriji otkriva njihov prezir prema režimu i poziv na snažnu promjenu politike. Tijekom administracije Georgea W. Busha, osobe poput Richarda Perlea izrazile su snažnu kritiku i zagovarale novi pristup Siriji. Unatoč slabom gospodarstvu Sirije i ovisnosti o nafti iz Iraka, neokonzervativci su se zapitali zašto su SAD tako dugo tolerirale režim. U prvim danima Bushova drugog mandata, među neokonzervativcima, posebice Perleom, postojala je želja da se nastavi zamah ratova u Iraku i Afganistanu i gura promjena režima u Siriji. William Kristol¹²⁴ podupirao je snažnu politiku, sugerirajući različite akcije poput bombardiranja sirijskih vojnih objekata i potpore sirijskoj oporbi.¹²⁵ Tijekom Drugog libanonskog rata 2006. neokonzervativci su razmatrali proširenje sukoba na Siriju. William Kristol počeo je zagovarati promjenu režima u Siriji i Iranu, naglašavajući potrebu za novom snagom u podršci Iraku, Afganistanu i Izraelu.

Od početka građanskog rata u Siriji 2011. godine, neokonzervativci se stalno zalažu za veću uključenost SAD-a u potporu pobunjeničkim snagama. Neokonzervativni think-tankovi, poput Inicijative za vanjsku politiku (FPI), preporučili su izravnu intervenciju u Siriji, uključujući ograničene osvetničke zračne napade za zaštitu civilnog stanovništva.¹²⁶ Istaknuti neokonzervativci, poput generala Jacka Keanea, dosljedno su se zalagali za naoružavanje i financiranje sirijske oporbe, provođenje zračnih napada i rušenje Assadovog režima. Njihova upozorenja o nedostatku američke intervencije koja stvara vakuum popunjen ekstremističkim

¹²² H. C. G. Spence, 2016., str 149.

¹²³ IBID. 149.-150.

¹²⁴ William Kristol je američki neokonzervativni pisac. Bio je komentator na nekoliko mreža uključujući CNN, bio je osnivač i glavni urednik političkog časopisa *The Weekly Standard*.

¹²⁵ H. C. G. Spence, 2016., str. 192.

¹²⁶ IBID. str. 193.-194.

skupinama odjeknula su u svjedočenjima u Kongresu. Ideološka sklonost vojnoj akciji u Siriji i Iraku bila je očita među neokonzervativcima od samog početka sukoba. Dok je John Bolton¹²⁷ bio donekle protivan perspektivi prema Siriji, snažno je zagovarao promjenu režima u Iranu.¹²⁸

ISW¹²⁹ je, surađujući s neokonzervativcima i dijeleći njihove političke preferencije, stekao utjecaj na pitanje Sirije. Kimberly Kagan, predsjednica ISW-a, stalno je pozivala na značajnu intervenciju u Siriji, uokvirujući rasprave u smislu promjene režima pomoću smrtonosne sile.¹³⁰ Tehnička stručnost ISW-a učinila ga je ključnim resursom, pružajući materijale i vojne analize, a njegov je utjecaj priznat na kongresnim raspravama. Što se tiče AIPAC¹³¹-a, u početku nije postojao zajednički cilj s neokonzervativcima u traženju promjene režima u Siriji. Stav Izraela bio je podijeljen, a AIPAC nije snažno podržavao vojnu akciju sve do uporabe kemijskog oružja. AIPAC-ovo odobrenje, iako nevoljko, imalo je za cilj zaštititi kredibilitet SAD-a, posebno u pogledu Irana. Rizik nedjelovanja smatran je potkopavanjem vodstva u globalnoj sigurnosti. Unatoč nedostatku ultimativne potpore za napad 2013., neokonzervativne ideje odigrale su značajnu ulogu u debati o Siriji. Na kongresnim saslušanjima svjedočili su brojni neokonzervativni stručnjaci, posebno nakon što je administracija pokrenula štrajkove 2014. Analiza tih saslušanja provedena je u dvije faze: od početka sukoba do kraja lipnja 2014., a zatim od srpnja 2014. do kraja kolovoza. 2015., pokrivajući razdoblja prije i nakon što je američka administracija sudjelovala u vojnoj akciji.¹³²

Neokonzervativci dosljedno su zagovarali povećanu uključenost od početka sukoba 2011. Washingtonski institut i druge proizraelske skupine također su pozvale na veću uključenost, a neokonzervativci dosljedno guraju snažniju akciju u Siriji. Argument za povećanu uključenost često je bio usredotočen na vezu Sirije s Iranom. Neokonzervativci su osigurali važnost svog ideološkog programa u sirijskoj debati u Kongresu. Dok su neokonzervativci utjecali na sirijsko pitanje tijekom Obamine administracije, njihov je utjecaj

¹²⁷ John Bolton (rođen 20. studenoga 1948., Baltimore, Maryland, SAD) američki vladin dužnosnik koji je bio savjetnik za nacionalnu sigurnost (2018./19.) predsjednika Sjedinjenih Država Donalda Trumpa. Bolton je prethodno bio privremeni veleposlanik SAD-a u Ujedinjenim narodima (2005.–2006.).

¹²⁸ H. C. G. Spence , 2016., str. 199.

¹²⁹ The Institute for the Study of War (ISW) ili Institut za proučavanje rata , iznosi informacije vojna pitanja kroz pouzdana istraživanja, provjerene analize i inovativno obrazovanje. Zadaća im je poboljšanje sposobnosti nacije za izvođenje vojnih operacija i odgovor na nove prijetnje kako bi se postigli strateški ciljevi SAD-a. Osnovani su u svibnju 2007. godine od strane Dr. Kimberly Kagana.

¹³⁰ H. C. G. Spence , 2016., str. 200.

¹³¹ AIPAC (The American Israel Public Affairs Committee) ili Američko-izraelski odbor za javne poslove je Američki proizraelski lobi. Radi na jačanju američko-izraelskih odnosa poticanjem židovskog političkog aktivizma i studentskog aktivizma u kampanjama i izborima te lobiranjem u Kongresu za inozemnu pomoć, bliskoistočni mirovni proces i zaustavljanje širenja projektila i oružja za masovno uništenje.

¹³²H. C. G. Spence , 2016., str. 201.-202.

bio manje značajan nego na Iran. Unatoč tome, neokonzervativni utjecaji postali su izloženi svojim političkim preporukama i odigrali su vodeću ulogu u oblikovanju problema i predlaganju rješenja u kongresnim raspravama. Dominacija neokonzervativnih glasova odražavala je usklađivanje republikanskog i demokratskog vodstva s snažnijim odgovorom na krizu. Naposljetku, početni poticaj za vojnu akciju 2013. nije uspio, ali je kasnije dobio na snazi zbog promjenjivih događaja u Iraku i Siriji i promjena u javnom životu.

11. Neokonzervativci i Kina

Primarni fokus neokonzervativizma vrti se oko održavanja stabilnog društva putem uređenih promjena. Neokonzervativci izražavaju protivljenje radikalnim demokratskim perspektivama, prvenstveno ukorijenjenim u uvjerenju da bi neposredna implementacija liberalne demokracije mogla rezultirati slomom središnje vlasti, izazvati društveni nered i potencijalno dovesti do nacionalne dezintegracije. Ova zabrinutost je bila naglašena, posebno nakon pada komunističkih režima u Sovjetskom Savezu i istočnoj Europi, kao i eskalirajućih društvenih izazova Kine.¹³³ Neokonzervativna literatura ističe dvije specifične brige. Jedan se odnosi na smanjenje utjecaja središnje vlasti u odnosu na lokalnu vlast, dok je drugi usmjeren na intenziviranje ekonomskih reformi. Wang Huning¹³⁴ naglašava važnost institucionalne reforme usmjerene na jačanje kapaciteta vladinih institucija za upravljanje ključnim odnosima istaknutim u ekonomskoj reformi.

Uspon neokonzervativizma u intelektualnim krugovima nije slučajan; pojavljuje se unutar konteksta u kojem su i ortodoksni konzervativizam i liberalne demokratske ideje sklonjene po strani. Ono što je ključno, odražava uočene političke izazove koji proizlaze iz kineske društveno-ekonomske tranzicije.¹³⁵ Određivanje mjesta neokonzervativizma na ideološkom spektru pokazalo se izazovnim. Neki ga smatraju u biti apologetskim, budući da dijeli zabrinutost sa službenom ideologijom koja naglašava stabilnost. Kao i službena ideologija, neokonzervativizam kapitalizira strah ljudi od kaosa i protivi se demokratskim promjenama, što objašnjava njegovu naklonost na službenim forumima. Međutim,

¹³³ F. Chen, 1997. str. 602-603.

¹³⁴ Wang Huning je član Stalnog odbora Političkog ureda 20. Centralnog komiteta KPK, predsjednik 14. Nacionalnog odbora Kineske narodne političke savjetodavne konferencije (CPPCC) i direktor Ureda Središnjeg povjerenstva za produbljivanje reforme.

¹³⁵ F. Chen, 1997., str. 604-605.

neokonzervativizam se bitno razlikuje od službene ideologije, posebice u svom filozofskom stavu.¹³⁶ Na primjer, dok neokonzervativizam kritizira liberalne demokratske ideje zbog njihove percipirane nepraktičnosti i potencijalnih društvenih posljedica u nepripremljenom društvu, službeno stajalište ih prikazuje kao zavjereničke i usmjerene na svrgavanje režima. Neokonzervativna perspektiva autoriteta i stabilnosti razlikuje se od pukog odjeka službene ideologije. Zalaže se za snažnu vlast kao sredstvo za održavanje uređenih promjena, bez obzira na sastav vlasti ili ideološki stav.

Neokonzervativci pragmatično podržavaju jednostranačku vladavinu KPK, priznajući je kao trenutnu vladajuću silu, s implikacijom demokratske evolucije kao konačnog ishoda. Nasuprot tome, službena ideologija tretira održavanje autoritarne vladavine lenjinističkog stila kao cilj sam po sebi, bez obveze prema konačnoj demokratizaciji.¹³⁷ Nesrazmjer između neokonzervativnih i službenih stajališta postaje očitiji u njihovom tretiranju revolucije. Neokonzervativci odbacuju radikalni mentalitet i revolucionarne tradicije kako bi spriječili radikalne pokrete ili kaos, u suprotnosti sa službenim stajalištem koje brani revoluciju kao bitnu za legitimitet režima. Paradoks službene ideologije leži u davanju prioriteta redu i stabilnosti dok se odbija odreći svoje radikalne tradicije, za koju neokonzervativno razmišljanje sugerira da je bila okrenuta protiv režima 1980-ih.¹³⁸ Ideološki, neokonzervativizam se više slaže s autoritarizmom Trećeg svijeta nego sa službenom retorikom. Unatoč razlikama, neokonzervativizam podržava trenutni režim kao jedinu učinkovitu snagu kineske tranzicije, definirajući uvjete rasprave o reformskim pitanjima u intelektualnim krugovima. Međutim, to je kratkoročno rješenje za trenutne probleme Kine, kojemu nedostaje dugoročna perspektiva za politički razvoj. Njegova kritika radikalizma paradoksalno ugrožava legitimitet središnje vlasti ukorijenjene u radikalnoj revolucionarnoj tradiciji.¹³⁹ Osim toga, njegov naglasak na legitimitetu režima temeljenom na učinku i gospodarskom uspjehu suočava se s izazovima dugoročne održivosti i ne uspijeva pružiti praktične korake za postizanje odgovornijeg i demokratičnijeg kineskog političkog uređenja.

¹³⁶ IBID. str. 606.

¹³⁷ IBID. str. 608.

¹³⁸ IBID. str. 610.

¹³⁹ IBID. str. 612.-613.

12. Zaključak

Neokonzervativizam u Sjedinjenim Američkim Državama je politički pravac koji je izrastao iz tradicionalnog konzervativizma u pogledu na moralne vrijednosti i unutarnje politike a razlikujući se u vanjskom djelovanju i intervenciji u međunarodne poslove. Pravac neokonzervativizma nastaje u prvoj polovici 20. stoljeća te doseže svoj vrhunac tijekom predsjedničke administracije George W. Busha početkom 21. stoljeća. Politički kurs neokonzervativizma zalaže se da Sjedinjene države imaju ne samo pravo nego dužnost štititi interese svoga naroda te vojnom silom pomagati i svoje saveznike unutar drugih država ako smatraju da je to ispravno njihovim uvjerenjima. To uzrokuje veće ulaganje u vojne svrhe iz državne blagajne. Tijekom i nakon Drugog Svjetskog rata neokonzervativizam zalagao se za suzbijanjem prvo fašističkih ideologija u Europi pa potom komunizma u svim dijelovima svijeta gdje je bilo potrebno, smatrajući Sjedinjene Države hegemonom i najvećom svjetskom silom toga perioda, filozofija koja živi i dan danas. Hladni rat prouzrokovao je bipolarizam u svjetskoj politici te je omogućilo Sjedinjenim državama vojnu intervenciju u političko nestabilnim područjima od kojih su velik broj na Bliskom Istoku ali i drugdje. Širenje demokracije je na čemu neokonzervativizam bazira svoj globalni utjecaj. Nakon završetka Hladnog rata na kojeg je priveo kraju jedan od predstavnika neokonzervativne politike predsjednik Sjedinjenih država Ronald Reagan, neokonzervativna struja okreće svoju punu pozornost na Bliski Istok i održavanja političkih interesa na tom području. Ono što je zaoštrilo i potpuno narušilo odnose sa Sjedinjenim Državama je napadan na World Trade Center, i Pentagon 11. rujna 2001. godine za koji napad zasluge preuzima Al-Qa'ida, koju administracija Busha mlađeg povezuje sa Irakom. Neokonzervativistička struja nizom operacija vojno intervenira optužujući Irak i njegovog vođu Sadam Husseina da proizvode oružje masovnog uništenja. Vojno interveniranje ne samo da su stvar utjecaja više nego riječ je o samoobrani. Međutim oružje za masovno uništenje nije pronađeno, brojne su ljudske žrtve te je rezultat toga bio narušavanje ugleda Sjedinjenih država kao „oslobodioca“ i „mirotvorca“ pogotovo u zajednicama na području Bliskog Istoka, upravo ono na čemu se neokonzervativizam predstavljao na svjetskoj političkoj sceni. Broj saveznika na Bliskom Istoku bio je sve manji posljedicom raspleta tih događaja pogotovo u Islamskom svijetu međutim imati saveznika kao Sjedinjene Države važan je faktor za državnu sigurnost a to danas na Bliskom Istoku najviše uživaju Izrael i Saudijska Arabija. Neokonzervativizam dan danas živi na političkoj sceni Sjedinjenih država međutim njegov predstavnik nije ušao u Bijelu kuću još od predsjedničkih izbora 2004. godine.

13. Sažetak

Ovaj rad se primarno bavio temom politikom neokonzervatizma u Sjedinjenim Američkim Državama te kako je ta politika imala utjecaj na ostale zemlje tijekom druge polovice 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća. Uspon neokonzervativnog političkog pravca te kako je nastao u kontekstu Hladnog rata i općenito svjetske politike 20. stoljeća. Glavna je točka utjecaj neokonzervativaca na Bliskom istoku koja doseže svoj vrhunac tijekom administracije George W. Busha, 43. predsjednika Sjedinjenih Američkih Država koji je tu funkciju vodio od 2001. do 2009. godine. Također u radu pišem o razlici „tradicionalne“ konzervativne struje sa novom neokonzervativnom u politici SAD-a.

Ključne riječi: Neokonzervatizam, politika, strani utjecaj, Bliski istok, Sjedinjene Američke Države, terorizam, rat, George W. Bush

14. Summary

NEOCONSERVATISM IN THE UNITED STATES OF AMERICA

This paper primarily dealt with the topic of neoconservatism policy in the United States of America and how that policy had an impact on other countries during the second half of the 20th century and the beginning of the 21st century. The rise of the neoconservative political establishment and how it arose in the context of the Cold War and the world politics of the 20th century in general. In the paper, I also write about the difference between the "traditional" conservative current and the new neoconservative current in US politics. The main point is the influence of neoconservatives in the Middle East, which reaches its peak during the administration of George W. Bush, the 43rd president of the United States of America, who held the position from 2001 to 2009.

Keywords: Neoconservatism, politics, foreign influence, Middle East, United States of America, terrorism, war, George W. Bush

15. Popis literature

M. Beeson, *The Rise of the “Neocons” and the Evolution of American Foreign Policy*, University of Queensland, Brisbane, 2004.

F. Chen, 1997, *Order and Stability in Social Transition: Neoconservative Political Thought in Post-1989 China*, Cambridge University Press, 1997.

J. Heilbrunn, 2004, *The Neoconservative Journey*, Hoover Press, Stamford University, 2004.

P. Jabber, 2001, *Impact of the War on terror on certain aspects of us policy in the Middle East*, New York, 2001.

J. Kerwick, 2015, Conservatism vs. Neoconservatism: A Philosophical Analysis, *E-LOGOS – Electronic Journal for Philosophy* 2015, broj 22, str. 15-27.

Z. Larwood, 2018, *The neoconservative theory of international politics*, diplomski rad, The American University in Cairo, 2018.

L. Mahabir, 2018, *A Neoconservative Theory of International Politics?*, Ottawa, 2018.

S. McGlinchey, 2009, *Neoconservatism and American Foreign Policy*, *E-International Relations*, 2009, <https://www.e-ir.info/2009/06/01/neo-conservatism-and-american-foreign-policy/> (27.07.2024.)

A. Öhrn, 2007, *Second generation neoconservatism: On The Weekly Standard from its inception to the second death of neoconservatism*, , University of Lund, 2007.

D. Polat, 2016, *United States foreign policy under neoconservatives: Current issues in IR*, 2016.

F. Soltani, 2013, *Neo-Conservatism in Foreign Policy of the United States*, *Research Journal of International Studies*, EuroJournals Publishing, 2013.

H. C. G. Spence , 2016, *The Influence of Neoconservatism on US Foreign Policy Debates During the Obama Administration*, University of Glasgow, 2016.

